

Dohy Beatrix

A büntetőjog mozaikjának egy apró darabja

Bevezetés

Dolgozatomban a büntetőjog tárgykörén belül, annak egy speciális területével, a katonai büntetőjoggal foglalkozom. A vizsgálat középpontjába a személyi hatály kérdését állítom, mely mind az anyagi jog, mind az eljárásjog számára kiindulópontként szolgál. A katona fogalmának jelentőségét mi sem példázza jobban annál, hogy az új büntető törvénykönyv kodifikációja során kiemelt szerepet kapott és az ezzel kapcsolatos viták a 2012. évi C. törvény hatályba lépését követően sem csillapodtak. Ez pedig a fogalom súlyán kívül aktualitását is magában foglalja.

A haza, az állam külső védelme a társadalmi fejlődés kezdetétől központi szerepet töltött be az emberek életében. Épp ezért nagyon korán felismerésre került az a tény, hogy ezt a fajta biztonságot csak szervezett keretek között lehet tartósan megvalósítani. A honvédelem fogalma alakult, bővült, változott az idők során, de alapjaiban mindig ugyanazt a jelentést fogja hordozni. Viszont minden embernek más jut e szó hallatán az eszébe, másra asszociál. A történelem eseményei, különösen a XX. század történései egy negatív, sokszor torz képet festenek a katonaságról, hisz arról a háború és a vérengzés jut elsősorban eszébe az idősebb korosztálynak. Saját kortársaim között azt tapasztaltam, hogy ugyancsak negatív jelentést hordoz számukra a kifejezés, de már teljesen más értelemben. A fegyelem, a hierarchia, a szabadság korlátozása és a túlzott elkötelezettség, mint a hadsereg jelzői mind taszítják a fiatalok többségét. Ennek oka véleményem szerint nem magyarázható a kor szellemiségével, megváltozott felfogásával. A kommunikáció mikéntjében azonban már joggal kereshetjük a hibát. A fiatal korosztály rendkívül tájékozatlan a témában, a kötelező sorkatonaság felfüggesztésével, a sorozások megszűnésével nincs

kapcsolatuk a honvédelmi igazgatással. Ehhez párosul, hogy a jogászképzésben nem kötelező tananyag, az anyagi és az eljárásjogot tekintve sem, így a jogászok körében sem ismert illetve preferált jogterület. Az érdeklődés és vonzalom kialakulása tehát nehézkesebbé vált, bár ez egyben az elkötelezettség mélyülését is eredményezheti.

Személyes vonzódásom a terület iránt pont azokhoz a jelzőkhöz köthető, amit fentebb 'elrettető' erőként soroltam. Számomra minderről büszkeség, tisztelet, rend, csapatszellem és bajtársiasság jutnak eszembe. Már a jogi tanulmányok megkezdése előtt is így gondoltam, de az évek során egyértelművé vált, hogy a katonai büntetőjog területén lehetőségem nyílik egyesíteni a jogtudományhoz és a hadsereghez való kötődésemet. Személyes véleményem szerint a jog ezen szegmense nagyobb megbecsülésre és az egyetemi oktatás keretein belül is szélesebb körű ismeretszerzésre lenne érdemes. Így amellett, hogy a katonai büntetőjog személyi hatályának fejlődése, annak jelen helyzete és jövőjének vizsgálata az elsődleges célom, szeretném, ha ez a dolgozat is hozzá járulhatna ahhoz, hogy már az egyetemi tanulmányok során minél többen foglalkozzanak ennek a különleges területnek a kérdéseivel, s specialitásából adódóan, annak szépségeivel.

Mindenekelőtt a katonai büntetőjog fogalmát, szerepét és a nemzeti, illetve nemzetközi jogban elfoglalt helyét szeretném fölvezetni. A katona fogalmának elemzése során elengedhetetlen áttekinteni annak jogtörténeti hátteret, kialakulását, a változás fő irányvonalait és azok hatását. Ehhez az első támpontot a honvédség katonai perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. törvénycikk adja. Ehhez párosulnak az 1930. évi II. törvénycikk, mint az első önálló katonai büntetőtörvénykönyv rendelkezései, melyek az eljárásjogot követően a kor anyagi jogába engednek betekintést nyerni.

Magának a katona fogalmának a történeti elemzésekor három integrált törvényt érdemes megvizsgálni és a kor változásának szellemében összehasonlítani. Az első ezek közül az 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntetőtörvénykönyvről. A második az 1978. évi IV. törvény, mely napra pontosan 34 évig volt

hatályban és mivel megannyi folyamatban lévő ügy esetén ez az alkalmazandó, így még sokáig érezteti hatását. Végül, s leghangsúlyosabban a jelenleg hatályos szabályozást veszem górcső alá, mely a 2012. évi C. törvényben öltött testet.

A katonai büntetőjog személyi hatálya változásának figyelemmel kísérése közben nem hagyható figyelmen kívül annak a katonai igazságszolgáltatásra gyakorolt hatása. Így szeretnék komplex képet adni arról, hogy az anyagi jogban bekövetkezett változások milyen következménnyel jártak az ahhoz kapcsolódó szervezeti struktúrában. Emellett remélem, hogy mind az ok-okozati viszonyok megértését, mind a jövőbe tekintést könnyebbé teszi a téma ilyen irányú bővítése. De mindenekelőtt az első lépést a katonai büntetőjog fogalmának meghatározása kell, hogy jelentse.

1. A katonai büntetőjog

1.1. A specialitás eredete és célja

Bár az egyes népek, társadalmak konfliktusai megalakulásuk óta folyamatosan visszatérő harcokat eredményeznek, katonai büntetőjogról csak az állandó, szervezett katonai alakulatok felállítása óta beszélhetünk. Az első modern értelemben reguláris, hivatásos hadsereg a Római Birodalomban jött létre.¹ Mint a jog minden szegmense, ez is az évszázadok során folyamatosan fejlődő jogterület, de specialitását már a szabályozás előtti korban is egyértelműen elismerték. Minden, az adott korban katonának számító férfinak különleges feltételeknek és szabályoknak kellett megfelelnie, előrevetítve ezzel az általános és katonai büntetőjog közötti különbséget, ami az életviszonyok különbözőségén alapul. A szigorú fegyelem és a függelmi viszonyok mindig is jelen voltak a katonák életében. A hadsereg számának leépítése vagy a felfegyverkezések időszakában is meghatározó jellemzők maradtak,

---

¹ Vincze Miklós: A katonai büntetőjog kétezer éves tükre (De re militari), *Ügyészek Lapja*, 2006/6. sz., 33.o.

és ennek oka ezen fegyveres erők és testületek rendeltetése. A szervezeti sajátosságainak köszönhetően a katonai büntetőjognak is „sajátságosnak” kell lennie, értve ezalatt a külön katonai bűncselekményeket, vagy az akár elkülönült igazságszolgáltatási rendszert.

Honfi Attila szavaival élve az egészen 1961-ig tartó „különutas” fejlődésnek a következő főbb okai voltak:

- A haderő különleges súlya, szerepe és tekintélye az állami, társadalmi életben. Ennek okán a honvédség, különösen pedig a tisztikar tagjai bizonyos privilégiumokat élveztek (pl.: a „tisztői becsület” sajátos büntetőjogi védelemben részesült)
- Az általános büntetőjogi normák, ideértve az eljárásjogi normákat is, nem voltak maradéktalanul alkalmazhatóak a katonák felelősségre vonására.
- A katonákra olyan speciális törvényi tényállások is vonatkoztak, olyan többletfenyegetettség terhelte őket, amely a civil állampolgár esetében elképzelhetetlen volt.²

Az elkülönülés mértéke és a szabályozás fejlődése pedig szoros kapcsolatban volt a hadsereg szervezeti változásaival. A katonai büntetőjog célját tekintve nem változott. Elsődlegesen a fegyelem fenntartása és megszilárdítása volt minden társadalomban, minden korban. „...a katonai igazságszolgáltatás célja, hogy a hadsereg rendjét és fegyelmét a jog eszközeivel biztosítsa.”³ Ez

---

² Honfi Attila: A katonai fegyelem és a bekövetkezett (katonai és köztörvényi) bűncselekmények összefüggései a Magyar Honvédségnél 1991. január 1.- 1999. december 31. közötti időszakban, doktori értekezés, Budapest, 2004, 24. o.

³ Farkas Gyöngyi: A Hadtörténeti Levéltár katonai igazságügyi szerveinek, iratainak repertóriumai 1802-1991, Budapest, 2003, Hadtörténelmi Levéltár, 6. o. <http://mek.oszk.hu/01400/01471/01471.pdf> -2013.03.15.

pedig szigorú szabályokat követelt meg, így a szabályozás a civil emberek számára sokszor túlzónak, és vaskalaposnak tűnhet.

1.2. A katonai büntetőjog fogalma

Fogalmát tekintve, Hautzinger Zoltán definícióját venném alapul:

„A katonai büntetőjog a katonai szervezetben belüli fegyelem és harcképesség fenntartása érdekében a katonai életviszonyokat támadó cselekményekre, ezek elkövetői felelősségének megállapítására és a katonai büntetések végrehajtására vonatkozó normákat foglalja össze.”⁴

Ahogy Hautzinger Zoltán is hozzáteszi, fontos kiemelni, hogy a fogalom nem szűkíthető le pusztán jogszabályokra, mert a normák a „katonai hierarchiában elhelyezkedő vezetőktől származó belső szabályokból, vagy a katonai életviszonyokat jellemző, sokszor íratlan erkölcsi elvekből, szokásokból is megismerhetők.”⁵

A definíció magában foglalja a terület tagozódását is, mely egyezést mutat a büntetőjoggal: anyagi jogi szabályok (általános és különös rész), eljárásjogi szabályok, végrehajtási jog. Ez pedig nagyon jól példázza, hogy habár speciális szabályozási terület, mégis összefonódik az általános büntetőjoggal. Ezt hazánk szabályozási rendszere is mutatja. A katonai büntetőjog önálló törvénykönyv keretében ugyan különvált fizikailag az általános büntetőjogtól, de mindvégig magában hordozta annak elveit és szellemiségét, így az 1930. évi II. törvénycikk megalkotásával sem szakították ki a jog e területét „megszokott környezetéből”. A szeparálódás a speciális szabályok alkalmazásának és érvényesítésének egyszerűsítését és a katonaság kiemelkedően fontos társadalmi szerepét volt hivatott szolgálni, hisz a katonákat kettős kötelezettség terheli azáltal, hogy

---

⁴ Hautzinger Zoltán: A katonai büntetőjog fogalma és forrásai Hadtudomány (A magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata) elektronikus szám 1. o

http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2008_e_3.pdf- 2013. 03. 10.

⁵ Hautzinger Zoltán: i. m. 3. o.

meg kell feleljenek az általános szabályoknak és a katonai szabályoknak is. „Ilyenformán a katonai személyt szolgálati ideje alatt az általános állampolgári fegyelem mellett a speciális katonai fegyelem is köti.”⁶

Korda György szerint a katonai büntetőjog az adott ország társadalmi rendjétől függetlenül három kérdéskör köré csoportosul, azaz az előjáró rendelkezése alóli jogtalan kivonást, a függelem bármely irányú megsértését, illetve a kiemelkedő fontosságú szolgálati kötelek megszegését rendeli büntetni.⁷ A szabályozás ennél lehet szélesebb körű, de ez a három csoport sohasem hagyható el. Ez abból is kitűnik, hogy az ilyen irányú rendelkezések a szélsőséges diktatúrák katonai büntetőrendelkezéseiben éppúgy megtalálhatóak, mint a teljes jogegyenlőséget ténylegesen biztosító, legdemokratikusabbnak minősíthető országokban.⁸

2. A katonai büntetőjog szabályozása a kezdetektől napjainkig

„Ha tiszta vizet iszol, gondoldj a forrásra!”⁹

2.1. A kezdetek

A nemzeti katonai büntetőkodifikáció első meghatározó és egységes törvénykönyvének megismeréséhez egészen II. Rákóczi Ferenc fejedelemségéhez kell visszanyúlnunk. Rákóczi mindvégig nagy hangsúlyt fektetett a hadsereg fegyelmére és ennek sikerét

---

⁶ Földvári József: Magyar Büntetőjog Általános Rész, Osiris kiadó, Budapest, 2002. 34-35. o.

⁷ Korda György: A katonai büntetőjog elvi alapjai és továbbfejlesztésének lehetőségei, Belügyi Szemle, 1989/09. szám, 3. o.

⁸ Korda György: i.m. 4. o.

⁹ Kovács Tamás: Köszöntő In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló magyar katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma, Kódex Nyomda Kft., Pécs, 2007, 16. o.

jogszabályok megalkotásában látta. A kuruc hadak magatartását általánosan szabályozó rendelkezés¹⁰ mellett a breznai kiáltvány, rendeletek és pátensek mind ezt a célt szolgálták.¹¹ A legnagyobb eredménye azonban a szabadságharchoz kötődő jogalkotásnak az 1707-es ónodi országgyűlésen elfogadott *A Magyarországi confederált Nemes Statusok és Rendek részéről szabott Hadi regulák, articulusok, edictumok és törvények* nevet viselő jogszabálygyűjtemény, vagy rövidebben, *Hadi Regulamentum*¹². A törvénykönyv több aspektusból volt forradalmi alkotás. A büntető anyagi jogi szabályok mellett részletesen szól a katonai bűnvádi eljárás rendjéről és a hadi törvénykezés fórumrendszeréről is, mellyel új intézményként honosította meg a hadbírói szervezetet. Szerkezetileg tizenkét fejezetre volt felosztva, melyek közül a XII. titulus rendelkezett a törvény személyi hatályáról, s ezáltal témánkat tekintve ez volt a legfontosabb.

Különlegessége, hogy az eddigiekkel ellentétben új oldalról világítja meg a katonákra vonatkozó rendelkezéseket. Eperjes Krisztián szerint „... elsősorban az elkövetői körből indul ki, nem a különleges tényállásokból, vagyis a katonakénti elkövetést veszi alapul, és ehhez rendel külön szankciókat...”¹³ Ez a megközelítés pedig rávilágít arra, hogy a katonai büntetőjog sajátosságát a katonakénti elkövetés adja. Nem azért születtek és születnek külön törvényi tényállások a katonákra vonatkozóan, mert több bűncselekményt követhetnek el, hanem mert azok katonakénti elkövetése a hangsúlyos. Egy katonának több fronton kell

---

¹⁰ Edictum Militare-1705

¹¹ Farkas Gyöngyi: A magyar katonai büntetőkönyv megalkotásához vezető út a Rákóczi-szabadságharc alatt In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma, Kódex Nyomda, Pécs, 2007, 64. o.

¹² Az összefoglaló elnevezés magában foglalja a Regulamentum Universale és Edictum Universale törvényeket

¹³ Eperjes Krisztián: Rákóczi „dogmatikája”. In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma, Kódex Nyomda, Pécs, 2007, 49. o.

megfelelnie, hisz a katonai bűncselekmények mellett a köztörvényes bűncselekményeket is katonaként követi el. A katona mindig katona. A szolgálat leteltével nem szűnik meg annak lenni. Ezért volt fontos előrelépés ez a jogszabály. A személyi hatályt kiterjesztette az egész hadseregre, tagjaival kapcsolatba kerülő polgári személyekre és azokra is, akik panasszal éltek valamely katona ellen.

Az Edictum eredeti célját a szabadságharc kimenetelének közrejátszása miatt nem érte el, de „...jelentősége óriási, hiszen láthattuk, hogy ez volt az első, nagyon részletes magyar alkotású haditörvénykönyv és büntető perrendtartás, amelyet csak 223 év múlva követett újabb.”¹⁴

A következő évtizedekben tekintettel arra, hogy hazánknak nem volt önálló hadserege, az osztrák szabályozás volt ránk nézve is irányadó, „mely eljárásjog tekintetében 1912-ig, anyagi jogi tekintetében pedig 1930-ig tartotta hatálya alatt a hazai katonai büntetőjogot.”¹⁵ A változáshoz egy újabb szabadságharc vezetett. Az így kiharcolt sikerek, mint az önálló, felelős minisztérium, a rendiség eltörlése, az áprilisi törvények a nemzetőrség felállítására ösztönözték a vezetőket¹⁶. Önmagában azonban kevésnek bizonyult hatékony védelemre, így vált szükségessé a hivatásos tiszti és altiszti karral rendelkező honvédség, melynek jogszabályi háttérét az Ideiglenes Fegyhatalmi Szabályzat adta.¹⁷ A szabályzat szerint „a

---

¹⁴ Farkas Gyöngyi: A magyar katonai büntetőkönyv megalkotásához vezető út a Rákóczi-szabadságharc alatt In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma, Kódex Nyomda, Pécs, 2007, 72. o.

¹⁵ Farkas Ádám: Jogtörténeti adalékok a büntetőkodifikáció katonai büntetőjogi kérdéseire, Hadtudomány 2012. évi 1-2. szám
http://www.hadjog.hu/wp-content/uploads/2013/04/Farkas-Adam-HT_2012_1-2_10.pdf - letöltés ideje: 2014.05.14.

¹⁶ 1848. évi XXII. törvénycikk

¹⁷ Csiha Gábor: A szolgálati viszonyt és a rendfokozatot érintő mellékbüntetések Magyarországon a XIX.-XXI. században In: Rendvédelmi történeti füzetek, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti tudományos társaság, Budapest, 2011. XX. évf. 23. sz., 15. o.

magyar honvédségben gyakorolt igazságszolgáltatás legfőbb szerve a haditanács volt. Ennek tartozott hatáskörébe 1. a büntetési és kegyelmezési jognak gyakorlása és átruházása, 2. a katonai igazságszolgáltatás ellenőrzése úgy általánosságban, mint az egyes felmerült esetek kapcsán, 3. az alkalmazásokban álló jogszabályok módosítása. A haditanács...ha az ítélet súlyosbítását szükségesnek látná, ez esetben azt a szervezendő honvéd főtörvényszékhez fogja felküldeni.”¹⁸ Fontos rendelkezés, hogy „a hadakozók családi tagjaira és nem katonai cselédjeire a haditörvények alkalmazhatók nem lévén, felettök haditörvényszékek nem tartathatnak.”¹⁹ Vagyis ezen polgári személyek nem állnak honvéd büntetőbíráskodás hatálya alatt. Ezzel szemben pozitívan hatott a személyi hatályra, hogy mind a hadbírák, mind az orvosok, mind a számvevőtisztek ezentúl katonai esküt voltak kötelesek tenni, ezzel pedig „hadbünt” is el tudtak követni.

Szerencsétlen fordulatként 1855. július 1-jétől új, osztrák katonai büntetőtörvénykönyv lépett életbe a birodalom teljes területén, mely alól hazánk sem volt kivétel. Mivel a Kiegyezés a hadi-, hadúri jogot az uralkodó kezében hagyta, így egészen 1931-ig alkalmazásban maradt. A katonai büntetőjog személyi hatályát illetően pedig fontos változások álltak be a következő években. Az 1868. évi XL. törvénycikk határozta meg, hogy a monarchia fegyveres erejébe a hadsereg, a haditengerészet, a honvédség és a népfelkelés tartozik.²⁰ A további bővítést a koronaórség 1871-ben történő felállításával s egyben katonai büntetőjog hatálya alá utalása eredményezte, s végül 1881-ben a csendőrség tagjainak e körbe vonása.

A bűnvádi eljárás személyi jogi hatályát végül a véderőről szóló 1889. évi VI. törvénycikk foglalta össze. A jogszabály különbséget tesz tényleges állományú és tényleges szolgálat között. Míg az első csoportba tartozó katonák „csak” ellenőrzési szemle

---

¹⁸ Cziáky Ferenc: A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezer éves története, Budapest, 1924, 140-141.o.

¹⁹ Cziáky Ferenc: i. m. 140. o.

²⁰ A véderőről szóló 1868. évi XL. törvénycikk 2.§

alatt, vagy tiszti minőségben, katonai egyenruhában elkövetett katonai bűncselekmények miatt felelnek a katonai büntető és fegyelmi szabályzat szerint, addig a tényleges szolgálatban lévők minden cselekménye ilyen elbírálás alá esik. A katonai hivatalnokok (tehát azok, akik egyik kategóriába sem tartoznak, hisz nem tényleges tisztek) bejelentési kötelezettségük elmulasztásáért az első csoportba tartozókhöz hasonlóan felelnek.

2.2. A fordulópont...

Az XX. század első évtizedének változásai utat nyitottak az első önálló katonai büntető eljárási törvény megalkotásához. Ezt megelőzően fontos kiemelni a Magyar Királyi Darabont Testőrség 1904-ben történő létrehozását. Feladatát az uralkodó magyarországi szálláshelyének őrzése, díszelgéseken történő részvétel képezte.²¹ Így jutunk el 1912-ig, amikor újabb őrtestületként alakult meg a Képviselőházi Őrség.²² Ugyanezen évben, egyazon a napon két jogszabály is született. A közös haderő katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXII. törvénycikk és az 1912. évi XXXIII. törvénycikk a honvédség katonai perrendtartásáról.

Személyi hatály tekintetében, Hautzinger Zoltán szavaival élve, a „hadseregi büntetőbíráskodás” alá a közös hadsereg, a haditengerészet tényleges állományú tagjai tartoztak, míg a „honvéd büntetőbíráskodás” a honvédség, a népfelkelés és a csendőrség tényleges személyi körére terjedt ki.²³

---

²¹ Parádi József: A polgári magyar rendvédelem a XIX.-XX. században In: Rendvédelmi történeti füzetek 2010, 19. évf. 22.sz. 64.o.

²² 1912. évi LXVII. törvénycikk képviselőházi őrség felállításáról

²³ Hautzinger Zoltán: Az erdélyi fejedelemség jogösszefoglaló és jogfejlesztő hatása a magyar katonai büntető igazságszolgáltatás kodifikációjára In Bögöly Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma, Kódex Nyomda, Pécs, 2007, 98. o.

A magyar katonai büntetőjog személyi hatályát tekintve a második törvénycikk a hangsúlyos, mely szerint a honvéd büntetőbíráskodás alatt állnak a bíróságok hatáskörébe utalt valamennyi bűncselekmény miatt, kivéve a jövedéki kihágásokat:

1. a honvédség és a csendőrség tényleges egyénei, kivéve azokat, a kik a közös haderőnél tartós szolgálati alkalmazásban vannak vagy ott próbaszolgálatot teljesítenek;

2. azok a többi tényleges katonai egyének, a kik a honvédségnél, a népfelkelésnél vagy a csendőrségnél tartós szolgálati alkalmazásban vannak vagy ott próbaszolgálatot teljesítenek;

3. a népfelkelés behívott egyénei, kivéve azokat, a kiket a közös hadseregnek vagy a haditengerészetnek hadilétszámba kiegészítésére alkalmaznak, vagy a kiket a közös haderőhöz a háború céljából szükséges különös szolgálattételre osztanak be;

4. azok a rangosztályba sorozott nem tényleges katonai egyének, a kik ebben a minőségükben a honvédségnél, a népfelkelésnél vagy a csendőrségnél bármiféle szolgálati alkalmazásban vannak;

5. a honvédségnek, a népfelkelésnek és a csendőrségnek azok a rokkantjai, a kik katonai rokkantházakban vannak elhelyezve;

6. mindazok, a kik a honvédségnél ellenük indított bűnvádi eljárás folytán előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban vannak, vagy valamely szabadságvesztésbüntetést honvéd fogházban töltenek;

7. a honvédségnek, a népfelkelésnek és a csendőrségnek csapatuk (intézetük, testületük) állományában megmaradó mindazok az egyénei, a kiken valamely honvéd bíróság által rájuk szabott szabadságvesztésbüntetést polgári letartóztató intézetben hajtanak végre;

8. a tényleges szolgálatból eltávozott mindazok a szökevények, a kik eltávozásuk idejében a honvéd büntetőbíráskodás alatt álltak;

9. mindazok, a kik mozgósított vagy olyan honvéd vagy népfelkelő csapatok (parancsnokságok) kíséretéhez tartoznak, a melyek az osztrák-magyar monarchián kívül vannak,

10. a honvéd vagy népfelkelő csapatok vagy parancsnokságok avagy a csendőrség őrizete alá helyezett hadifoglyok és túsok.²⁴

Fontos azonban, hogy a felsorolt egyénekkal szemben csak azokra a bűncselekményekre terjed ki, amiket az e bíraskodást megalapító viszony tartama alatt követtek el.

A honvédségnél vagy a csendőrségnél teljesítendő törvényes vagy önként vállalt tényleges szolgálatra kötelezett egyének tehát e tényleges szolgálattétel megkezdése (bemutatás) előtt elkövetett bűncselekmények miatt nem jutnak a honvéd büntetőbíraskodás alá.

Ugyanez áll a tartaléknak, a póttartaléknak és a népfelkelésnek mindazokra az egyéneire, a kiket fegyvergyakorlatra vagy szolgálati gyakorlatra, első katonai kiképzésre vagy más katonai szolgálattételre vagy a háboru céljából szükséges különös szolgálattételre hívnak be, minden e szolgálattétel megkezdése (bemutatás, bemutató szemle) előtt elkövetett bűncselekményük tekintetében.

Csakis akkor, ha valaki a hadseregi büntetőbíraskodás alól közvetlenül a honvéd büntetőbíraskodás alá jut, terjed ki az utóbbi bíraskodás a korábbi viszony tartama alatt elkövetett bűncselekményekre is, ha miattuk a nyomozó eljárást vagy a vádemelést még az átlépés előtt el nem rendelték.²⁵

A honvéd büntetőbíraskodás alatt állnak továbbá:

1. a honvédség nem tényleges egyénei, a mennyiben nem bocsátatnak háboru esetében a közös hadsereg rendelkezésére, a katonai behívó parancs iránt tanusított engedetlenség büntette vagy

---

²⁴ 1912. évi XXXIII. törvénycikk 11.§

²⁵ 1912. évi XXXIII. törvénycikk 12.§

vétsége avagy az ily engedetlenséggel elkövetett súlyosabban büntetendő cselekmény miatt;

2. a népfelkelés behívott egyénei, a mennyiben nincsenek a közös hadseregnek vagy a haditengerészetnek hadilétszámra kiegészítésére vagy a közös haderónél a háboru céljából teljesítendő különös szolgálattételre rendelve, ugyane büncselekmények miatt;

3. a honvédség nem tényleges egyénei az ellenőrzési szemle (utószemle) vagy a tisztai bemutatás (tisztai utóbemutatás) alatt elkövetett minden katonai bűncselekmény miatt;

4. a honvédség és a csendőrség nem tényleges tisztjei és hasonló állású egyénei azok miatt a katonai bűncselekmények, valamint a katonai fölé- és alárendeltségi viszony ellen elkövetett kihágások miatt, a melyeket katonai egyenruhában követnek el, továbbá azok miatt a bűncselekmények miatt, a melyekben ők a katonai bírósági bünesetek alkalmából eljáró katonai bíróságokkal, katonai parancsnokságokkal és közegekkel szemben ezeknek hivatalos eljárása alatt katonai egyenruhában válnak bűnösökké.²⁶

A személyi hatály mellett fontos kiemelni a törvénycikk katonai igazságszolgáltatást érintő rendelkezéseit. Ugyanis, a törvény létrehozta a háromszintű hadbírói szervezetet. Első fokon dandárbíróság működött, másodfokon jogvégzett hadbírákból álló hadosztálybíróság, míg harmadfokon a Kúria mellett működő Legfelsőbb Honvéd Törvényszék járt el. Nevesítette a katonai ügyészt, s meghatározta, hogy a bírósági rendszerhez igazodva első fokon ügyészi tiszt, másodfokon jogvégzett honvéd ügyész, míg a honvédtörvényszék előtt honvéd koronaügyész járhat el.²⁷ Ezzel pedig kötelezővé tette az ügyész részvételét a katonai büntetőeljárásban.

---

²⁶ 1912. évi XXXIII. törvénycikk 13.§

²⁷ Kovács Tamás: A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig, Katonai és hadijogi Szemle, 2013., 1. sz., 145. o

Az 1912. évi LXVIII. törvénycikk a hadiszállásokról rendelkezett, és egyben tovább bővítette a személyi kört azzal, hogy azon közlekedési vállalatok alkalmazottait is bevonta a körbe, amelyek hadi állományra való kiegészítés vagy mozgósítás alkalmával a hadi szállításokat katonai vezetés alatt látják el, de csak ezen tevékenység tartama alatt. Továbbá azok a polgári személyek, akik a fegyveres erő mozgósított vagy hadi állományra kiegészített csapatainak (parancsnokságainak, hatóságainak, intézeteinek) kíséretéhez, vagy egy szolgálatba helyezett hadihajónak vagy mozgósítás, illetőleg háború esetére időlegesen a haditengerészetbe bekebelezett járóműnek személyzetéhez tartoznak, e viszony tartalma alatt elkövetett büntetendő cselekmények miatt a katonai büntetőbiráskodás és a katonai fegyelmi fenytő hatalom alatt állanak.²⁸ A törvény egyértelműen különválasztotta a parancsnoki fegyelmi jogkört a büntető bírói jogkörtől, és útmutatást tartalmazott arra nézve, hogy a parancsnoknak mikor van joga bűncselekményt elbírálni.

A Magyar Királyi Honvédségről szóló 1921. évi XLIX. törvénycikk kimondja, hogy a tényleges katonai egyének a katonai büntető és fegyelmi szabályok alatt állanak. Tényleges katonai egyének a magyar királyi honvédség tisztjei (hasonló állású egyének), továbbá a magyar királyi honvédség kötelékébe felvett legénységi állományú egyének attól a naptól fogva, amelyen a tényleges szolgálattételt megkezdették (bemutattattak), a szabadságolt viszonyba való áthelyezésükig, illetőleg elbocsátásukig, a szabadságolt viszonyban lévők pedig attól a naptól fogva, amelyen tényleges szolgálatukat újból megkezdették (bemutattattak) a szabadságolt viszonyba való újabb visszahelyezésük vagy elbocsátásuk időpontjáig.²⁹ A tényleges katonai egyének ellen való eljárás pedig a katonai bíróságokat és a katonai fegyelmi hatóságokat illeti meg.³⁰

---

²⁸ 1912. évi LXVIII. törvénycikk 6-9. §

²⁹ 1921. évi XLIX: törvénycikk 24.§

³⁰ 1921. évi XLIX: törvénycikk 25.§

2.2. Az első önálló magyar katonai büntetőtörvénykönyv

Farkas Ádám szavaival élve, a kényszerúség stratégiája³¹ megteremtette a jogi környezetet az 1930. évi II. törvénycikk, vagyis a Ktbtk. megszületéséhez. A törvény megszületése mérföldkő volt a hazai katonai büntetőjog életében, hisz ezzel önálló, saját katonai büntetőtörvénykönyvet adott a jogalkotó a hadsereg kezébe, mellyel régi, és sok vitával átszótt hiányosságát pótolta. A két világháború közötti változásokra, annak negatív hatásaira adott reakció, hosszú idő után úgy tört föl, mint a levegőért kapkodó fuldokló a mélyből.

A törvény 1. §-a a következőképpen fogalmaz:

A katonai büntetőbíráskodás alá tartozó egyénekre mind a közönséges bűncselekmények, mind a katonai büntettek és katonai vétségek tekintetében a közönséges büntetőtörvényeket kell alkalmazni, amennyiben ez a törvény - a katonai büntetőtörvénykönyv, rövidítve: Ktbtk. - mást nem rendel.³²

Ez a rendelkezés az egész törvénykönyv szellemiségének fundamentumát képezi, hisz egyértelművé teszi, hogy speciális szabályok alkalmazásának egyedül a katonai életviszonyok és érdekek érvényesülése érdekében lehet helye, ettől eltérő helyzetekben a katonák vonatkozásában is a polgári büntetőtörvénykönyv passzusai az irányadóak. Ezzel a polgári büntetőtörvénykönyv hatályát katonai elkövetőkre is kiterjeszti. Ahogy Hautzinger Zoltán doktori értekezésében kifejti:

„E szabály mögött az a jogelméleti megfontolás állt, hogy addig, amíg a katonai büntetőjogban az általános büntetőjogszabályoktól való eltérésnek csak annyiban lehet

---

³¹ Farkas Ádám: Az első önálló magyar katonai büntetőtörvénykönyv megalkotásának története, OTDK dolgozat, 2008, 20. o <http://jogtortenet.sze.hu/images/dokumentumok/az%20els%C5%91%20%C3%B6n%C3%A1ll%C3%B3%20magyar%20ktbtk%20megalkot%C3%A1s%C3%A1nak%20t%C3%B6rt%C3%A9nete.pdf> - letöltés ideje: 2014.03.25.

³² 1930. évi II. törvénycikk a Katonai Büntető Törvénykönyvről

indokoltan helye, amennyiben azt a különleges katonai viszonyok és érdekek valóban megkövetelik, addig a katonai büntetőeljárás terén a specialitás elve érvényesül, tehát az általános büntető alaki szabályok a katonai büntetőbíráskodásban egyáltalán nem jöhetnek alkalmazásba, illetőleg ahol egyes eljárási rendelkezésekre a katonai perjog terén is szükség van, ezek megfelelő átvételével történhet meg.”³³

A fentiek mellett ez a szakasz magyarázza a törvénycikk szerkezeti felépítését, hisz az új szemlélet azt teszi indokoltá, hogy a Ktbt. csak a polgári büntetőtörvénykönyvtől eltérő rendelkezéseket foglalja magában. Így általános része kifejezetten a speciális szabályokat tartalmazza, míg különös része kizárólag a katonák által megvalósítható büntettek, és vétségék meghatározására szorítkozik.

Témánk szempontjából az 5. § bír nagy jelentőséggel:

„A jelen törvény hatálya a magyar állam területére és azokra az egyénekre terjed ki, akik a katonai büntetőbíráskodásnak vannak alávetve.”³⁴

Mivel a szakasz rendkívül általánosan határozza meg a törvény személyi hatályát, s eljárásjogi kérdéssé minősíti azáltal, hogy a kérdést a Kbp. és a Ktbt.-t életbe léptető 1930. évi III. törvénycikk rendelkezési körébe utalja, ezt igen súlyos hiányosságként értékelték a jogszabály megszületésekor is. A kérdés kritikák kereszttüzében állt, s többen sérelmezték, hogy egy eredendően anyagi jogi kérdést eljárásjogivá tettek, megbontva ezzel a törvény egységét. Személyi hatály vonatkozásában az 1930. évi III. törvénycikk csak egy ponton hozott változást. Korábban a fegyverét használó tiszt vonatkozásában különbséget tettek tényleges vagy nem tényleges állományba tartozás tekintetében, melyet a törvénycikk korrigál és eképp fogalmaz:

---

³³ Hautzinger Zoltán: A katonai büntetőjog rendszere, a katonai büntetőeljárás fejlesztési irányai, Dialóg Campus, Budapest- Pécs, 2011, 186. o.

³⁴ 1930. évi II. törvénycikk 5. §

„A nem tényleges tiszték katonai büntetőbíráskodás alatt állnak azok miatt a bűncselekmények miatt, amelyeket katonai egyenruhában az őket megillető fegyver használatával követtek el”³⁵

A kor kiemelkedő büntetőjogásza, Schulteisz Emil 1931-ben írt magyarázata széles körben kifejti a törvény személyi hatályát. A kommentár szerint:

Katonai büntetőbíráskodás alatt állanak az e bíráskodást megalapító viszony tartama alatt elkövetett összes bűncselekmények miatt, kivéve a jövedéki kihágásokat:

1. A honvédség és egyéb katonailag szervezett testületek, testőrség, vámőrség³⁶, folyamőrség³⁷, csendőrség, méneskar, koronaőrség, képviselőházi őrség, tényleges egyénei (Kbp. 11. § 1. pontja)
2. a honvédségnek és egyéb katonailag szervezett testületnek azok a rangosztályba sorozott nem tényleges egyénei, akik ebben a minőségükben a honvédségnél, illetőleg valamely egyéb katonailag szervezett testületnél bármiféle szolgálati alkalmazásban vannak. (Kbp. 11. § 4. pontja)
3. a honvédségnek és egyéb katonailag szervezett testületnek azok a rokkantjai, akik katonai rokkantházakban vannak elhelyezve (Kbp. 11. § 5. pontja)
4. mindazok (ideértve a polgári egyéneket is), akik a katonaságnál ellenük indított bünvádi eljárás folytán előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban vannak, vagy valamely szabadságvesztésbüntetést katonai büntető intézetben töltenek (Kbp. 11. § 6. pont)

---

³⁵ 1930. évi III. törvénycikk a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről, és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről 7. §

³⁶ 1924. évi XIX. törvénycikk 15. § „A polgári és büntető eljárást szabályozó törvények rendelkezései szempontjából a vámőrség tagjai a csendőrség tagjaival egyenlő elbánás alá esnek.”

³⁷ 1922. évi XIV. törvénycikk

5. a honvédségnek és egyéb katonailag szervezett testületeknek csapatuk (intézetük, testületük) állományában megmaradó mindazok az egyénei, akiken valamely katonai bíróság által reájuk szabott szabadságvesztésbüntetést polgári letartóató intézetben hajtanak végre (kbp. 11. § 7. pontja)
6. a tényleges szolgálatból eltávozott szökevények (kbp. 11. § 8. pontja)
7. mindazok, akik mozgósított vagy olyna honvéd csapatok (parancsnokságok) kíséretéhez tartoznak, amelyek az ország területén kívül vannak (kbp. 11. § 9. pontja)
8. a csapataink, parancsnóságaink őrizet alá helyezett hadifoglyok és tuszok. (Kbp. 11. § 10. pontja)

Katonai büntetőbíráskodás alatt állanak továbbá:

1. a katonai szolgálatra önkéntes vállalkozás folytán kötelezett egyének a behívó parancs iránt tanusított engedetlenség miatt (1921. évi XLIX. tc. 34. § (1). bek.)
2. a honvédség szabadságolt viszonyban lévő egyénei az ellenőrzési szemle ideje alatt elkövetett katonai bűncselekmények miatt (1921. évi XLIX. tc. 34. § (2). bek.)
3. a honvédség és egyéb katonailag szervezett testületek nemtényleges tisztjei és hasonlóállásu egyénei (Kbp. 9. § (3). bek.) azok miatt a katonai bűncselekmények, valamint a katonai fölé- és alárendeltségi viszonyba tényleges ütköző büntetendő magatartások miatt, amelyeket katonai egyenruhában követnek el, továbbá azok miatt a bűncselekmények miatt, amit katonai egyenruhában az őket megillető fegyver használatával követtek el, végül azok miatt a bűncselekmények miatt, amelyekben ők a katonai bírósági bünesetek alkalmából eljáró katonai bíróságokkal, katonai parancsnokságokkal és közegekkel szemben ezeknek hivatalos eljárása alatt katonai egyenruhában válnak

bűnösökké (Kbp. 13. § 4. pontja; az 1921. évi XXXII. tc. 80. §-a; Élt. 7. §-a)³⁸

2.3. A második világhégés hatása a katonai igazságszolgáltatásra

A második világháború, mind a katonai büntetőjogot, mind a katonai igazságszolgáltatást tekintve nagy változásokat eredményezett. Első ízben ekkor merültek föl a katonai jogintézmények eltörlésére vonatkozó javaslatok is. Az 1740/1946. számú miniszterelnöki rendelet honvédugyészségeket hozott létre a honvéd-kerületparancsnokságok székhelyein³⁹, melyek honvédtörvényszékek mellett kezdték meg munkájukat. Ezek a szervek vették át a korábban illetékes parancsnokokat megillető eljárásjogi jogkört is. A honvéd koronaügyész státusza megszűnt, s a továbbiakban a legfőbb államügyész lett a honvéd ügyészségek szakmai előjárója.⁴⁰ A honvédtörvényszékek másodfokú bíróságaként a Kúria honvédbírósági fellebbviteli tanácsa járt el, mely létrehozásáról az 1946. évi III. törvénycikk rendelkezett.⁴¹

A változások következő fordulóját az 1948-as év hozta két fontos törvény megalkotásával. Az 1948. évi LXII. törvény a katonai büncselekményekről és a katonai igazságügyi szervezet, valamint a katonai büntetőbíráskodásban a fellebbvitel módosításáról szóló 1948. évi LXIII. törvény. Ezzel pedig a Kúria

---

³⁸ Schulteis Emil: A katonai büntetőtörvény (1930. évi II. törvénycikk) magyarázata I. kötet, Politzer Zsigmond és fia kiadása, Budapest, 1931, 25.-26. o.

³⁹ Budapest, Debrecen, Pécs, Szeged

⁴⁰ Kovács Tamás: A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig, Katonai és hadijogi Szemle 2013., 1. sz. 146. o

⁴¹ Kardos Sándor: A magyar katonai büntetőjog múltja és jelene, doktori értekezés, 2003, 159.o.

<http://www.debreceniitotabla.hu/doc/bunteto/Kardos/MagyarKatonaiBuntetojog.pdf> - letöltés ideje: 2014.03.13.

Honvédbírószági Fellebbviteli Tanácsa helyére a Katonai Főtörvényszéket állította. A vád képviselőt a honvédelmi miniszter által, a hadbírák sorai közül kiválasztott katonai főügyész látta el. A katonai főügyész és helyettesei a Főtörvényszéktől függetlenül a honvédelmi miniszter alárendelésében működtek, a katonai ügyészségek elöljárója pedig a katonai főügyész volt. A rendőrökkel szemben lefolytatott bünvádi eljárásra a belügyminiszter a honvédelmi miniszterrel egyetértésben, a rendőrség szakvizsgázott tagját rendelte ki, aki a katonai főügyész helyetteseként járt el.⁴²

Az 1954. évi II. törvény kimondja, hogy nagyobb katonai egységek mellett, és nagyobb helyőrségeknél katonai bíróságok működnek, melyek hatásköre kiterjed a fegyveres és rendészeti testületek tagjai által elkövetett bűntettekre, továbbá a más személyek által elkövetett, külön törvényekben megállapított és a honvédelem érdekeit sértő vagy veszélyeztető bűntettekre.⁴³ Egy évvel később a 3/1950. Mt. rendelet a katonai ügyészségek után megszüntette a katonai bíróságok Honvédelmi Minisztériumtól való függését is, és beintegrálta azokat az egységes bírósági szervezetbe.

Ebben a pár évben számos jogszabály született, melyek felsorolása és elemzése nem tartozik e dolgozat témájához, de a kiemelt rendelkezések is tükrözik, hogy milyen dinamikusan, és sokszor talán meggondolatlanul nyúltak a katonai igazságszolgáltatás átszervezéséhez. Ebben a folyamatban a nyugalmat, ha csak átmenetileg is, de a 14/1957. kormányrendelet nyújtotta. Súlyos változásokat hozott ez a rendelet is, így megszüntette a fegyvernemi és az egyes magasabb parancsnokságok mellett működő katonai bíróságokat és katonai ügyészségeket. Ezek helyét a Budapesti, Debreceni, Kaposvári, Győri, Szegedi Katonai Bíróság vette át, melyek mellett azonos

---

⁴² Kovács Tamás: A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig, *Katonai és hadijogi Szemle* 2013., 1. sz. 147. o.

⁴³ 1954. évi II. tv. 31-33. §

székhellyel és területi illetékességgel elsőfokú katonai ügyészségek látták el a vád feladatait. Továbbá új intézményként vezette be a Határőrség Katonai Ügyészségét, mely a határőrség valamennyi tagjára és szervére kiterjedő illetékességgel látta el feladatát.

2.4. A személyi kör változása ugyanebben az időszakban

A második világháború végéig a magyar jogban kizárólag a katonai esküt tett, és katonailag szervezett fegyveres szervben szolgáló személy volt katonának tekinthető.⁴⁴ A rendőrség civil jellegét egészen 1944-ig megőrizte. A változást a 2300/ 1944. évi ME rendelet a rendőrség katonailag szervezett testületté alakításával a rendőri állományt jogilag katonává minősítette, s egyben büntetőjogilag a csendőrökkel egy jogállásúvá tette. A szervezet átalakítása során a rangrendszer katonai rendfokozati rendszerré történő átváltoztatását is magában foglalta. A rendőrség rendfokozatot viselő tagjaira katonai bíraskodást rendelt a normatív szabályozás. Ezt pedig csak az 1955. évi 22. törvényerejű rendelet helyezte hatályon kívül. A második világháborút követően a csendőrség megszűnt és az azt követő jogszabályok már nem katonailag szervezett testületként szóltak a rendőrségről, jobban mondva kerültek annak tipizálását. Habár a rendőrök jogilag testületi rendfokozatot viseltek, ez nem befolyásolta a testület továbbra is katonaként való megítélését. A testületi rendfokozat egyértelműen különbözött a katonai rendfokozattól, amit az 1948. évi LXII. törvény is igazol azzal, hogy fegyveres erőkhöz nem sorolt rendőrökkel szemben nem engedte katonai mellékbüntetésként a lefokozást alkalmazni.

---

⁴⁴ Csiha Gábor: Demilitarizációs mozzanatok a magyar katonai igazságszolgáltatás történetében, Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében XXVI. Magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia, 2011, kézirat

Az ötvenes években jelentősen nőtt a katonai büntetőeljárás hatálya alatta állók köre. 1950-től a letartóztató intézeti (büntetés-végrehajtási) alkalmazottak, 1951-től az állami tűzoltók, 1952-től a hivatásos légoltalmi szervezet tagjai, 1954-től pedig a vámőrség tagjai kerültek katonai büntetőbírói hatalom alá, az e szervezeteknél dolgozó civil alkalmazottakkal egyetemben. Az Államvédelmi Hatóság 1950-ben történt megalakulását követően, annak hivatásos és sorállományú tagjai is katonák voltak büntetőjogi értelemben. Az egységes bírósági szervezetről szóló 1954. évi V. törvénnyel tovább bővült a személyi kör. A jogszabályhely szerint azon polgári személyek büntetőeljárásában, akik a honvédelem érdekeit sértő vagy veszélyeztető hazaárulásban, kémkedésben vagy egyéb büntettségben vettek részt, vagy katonai büntetőeljárásban feljelentési kötelezettségüket elmulasztották, katonai bíróságok jogosultak eljárni. A katonai büntetőeljárás személyi hatálya ekkor érte el csúcspontját. Olyan széles volt az alkalmazhatóságának köre, mint ami addig csak hadi állapot fennállása esetén volt lehetséges.

2.5. Az 1948-as önálló katonai büntetőkódex

2.5.1. A munkálatok háttere

A második világháború történelmi tapasztalatai tükrében, illetve az uralkodó politika környezetben szükségessé vált a katonai büntetőjog minden területének érintésével történő újraszabályozás. Ennek első hulláma az anyagi jogot érintette. *A demokratikus törekvésű új rendszer, melyet az 1946. évi I. törvény⁴⁵ léptetett hatályba, a katonai büntetőjog klasszikus fejlődési pályája mellett tette le a voksát a korábban szükséges korrekciók megtételének szándékával.*⁴⁶ A törvény miniszteri indokolása szerint célkitűzése

---

⁴⁵ 1946. évi I. törvencikk Magyarország államformájáról

⁴⁶ Farkas Ádám: Requiem a magyar nemzeti katonai büntető jogért, avagy adalékok a hazai katonai büntetőjog szovjetesítésének történetéhez,

volt az új katonai büntető törvénykönyvnek az antidemokratikus tiszti előjogok megszüntetése, az alárendeltek védelme az előljárók túlkapásaival szemben, illetve a polgári és katonai büntetőjogszabályok teljes elkülönülésének felszámolása.⁴⁷

Mindemellett fontos célkitűzés volt a katona fogalmának véderőtörvény általi megállapítása, illetve a katonai bűncselekményekkel halmazatban álló polgári bűncselekmények vonatkozásában a civil büntető törvénykönyv alkalmazása. Ezen célkitűzéseit tekintve azonban nem könnyelhető el maradéktalanul sikerként a törvénycikk. Ennek okai sokrétűek, de véleményem szerint leginkább Farkas Ádám szavaival írható le. Eszerint a törvénykönyv fő sajátossága, hogy megalkotása még a Rákosi-diktatúra kiépülése előtti szakmai követelmények és álláspontok szerint, hatályba lépése, pontosabban érvényesülése azonban már a kommunista fordulat kritériumai szerint valósult meg.⁴⁸ Vitathatatlan eredményei elérésében fontos szerepet játszott, hogy a kor kiemelkedő büntető jogásza, Schultheisz Emil is részt vett a munkálatokban. Fontos kiemelni, hogy a kodifikációs bizottság összehívásakor az a reform iránya határozta meg, ami az 1930. évi II. törvénycikk normáinak kor igényei szerinti módosítását foglalta volna magában, ehelyett egy alapjaiban is új jogszabály született.

2.5.2. A „reform” eredménye

A büntetőtörvénykönyv leginkább a katonai bűncselekmények vonatkozásában hozott újítást, de nem eltérve a Kbt. által

---

Diskurzus: Batthyány Lajos Szakkollégium Tudományos Folyóirata, 2012, 46. o.

⁴⁷ Kovács Zoltán (szerk.): A katonai büntetőjog kézikönyve, Budapest, 1958, 26. o.

⁴⁸ Farkas Ádám: „Van-e új a nap alatt? avagy a katonai bűncselekmények törvényi szabályozásának módosulásai a XX. században és egy lehetséges változtatási javaslat, 2011, 47. o. <http://www.hadjog.hu/wp-content/uploads/2013/04/Farkas-%C3%81d%C3%A1m-Kozma-p%C3%A1lyamunka-2011.pdf-letöltés> ideje: 2014. 10.08.

képviselt irányvonaltól, hanem inkább megreformálva azt. Így az új bűncselekmények mellett, több törvényi tényállás más helyre került át, így rendszerezettségében hozott újat a kódex. Ezt az áttekinthetőséget segítette elő többek között a fejezetek alcím szerinti tagolása, amely addig ismeretlen jogalkotói megoldás volt, illetve a nemzetközi hadijogot sértő bűncselekmények önálló fejezetben történő megjelenése is. A szerkezetbeli újító szellem legerősebben azonban a törvénykönyv hármaskénti tagolásában jelenik meg. Hiszen, míg elődeinél általános és különös rész volt elkülöníthető egymástól, addig ebben az esetben a törvény harmadik része, a rendőrségre vonatkozó rendelkezések címmel külön szabályozza a törvény rendőrök vonatkozásában történő alkalmazását.⁴⁹ Utóbbi a törvénykönyv javaslatának egyik legfontosabb célkitűzése hívta életre, miszerint a rendőrök által elkövetett bűncselekményeket is katonai eljárás alá kell vonni. Mivel a jogalkotók célja a Ktbt. megreformálása, kijavítása volt, így meg kell jegyezni, hogy bár a különös rész rendkívül átfogóan és rendszerezetten szabályozza a katonai bűncselekményeket, addig az általános rész tekintetében változás, így a hiányosságok pótlása sem következett be, ami pedig a témánk szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírt volna. A katona fogalmának szabályozása tehát még váratott magára. Összességében elmondható a törvénykönyvről, hogy méltó megalapozása lehetett volna a katonai büntetőjog végleges elkülönülésének, de a történelmi események, és a kódex szocialista elképzelésekkel való összeférhetlensége ezt megakadályozta.

2.5.3. A szovjetítés megjelenése a katonai büntetőjogban

A második világháborút követően a szovjet hatalomátvétel a jogtudomány minden szegmensében éreztette hatását. Ez alatt a katonai büntetőjog sem jelentett kivételt. Ez az időszak egyértelműen éjfékete tintával írta be magát a jogterület történetébe. Az addig elért sikerek, előrelépések, a nyugat

---

⁴⁹ Az 1948. évi LXII. tv. a katonai büntetőtörvénykönyvről 121. §-128.§

európai országok törvénykönyveihez való felzárkózás mind, mind megtorpan, sőt hatalmas visszalépést tett. A személyi kör 1950-es évekbeli (fent kiemelt) folyamatos bővülési tendenciának ellentmondóan született meg a döntés, miszerint az addig önálló kódexben szabályozott katonai bünvádi eljárás beintegrálásra kerül a civil büntetőeljárásba. Erről a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény rendelkezett.

A személyi hatály tekintetében az 1951. évi III. törvénybe iktatott büntető perrendtartás hatálybaléptetéséről, végrehajtásáról és a katonai büntető eljárásban való alkalmazásáról szóló a 1951. évi 31. törvényerejű rendelet III. fejezete ad eligazítást. A 20. § (1)-(2). bekezdése úgy határoz, hogy személyi hatálya a Néphadsereg, az Államvédelmi Hatóság, a rendőrség, a hivatásos légoltalmi szervezet, az állami tűzoltóság, a pénzügyőrség tagjai, a letartóztató intézet alkalmazottai által szolgálati viszonyuk tartama alatt elkövetett bűncselekményekre, illetve a hadifoglyok hadifogságuk alatt, valamint a katonai letartóztatásban lévő polgári személyek letartóztatásuk tartama alatt elkövetett bűncselekményeire terjedt ki.⁵⁰ Az érintett személyi körben mind az eljárás megindítása, mind a nyomozás lefolytatása során katonai parancsnokság járt el. A rendőrség még halaszthatatlan nyomozati cselekményt sem végezhetett katonai bűncselekmény esetén.

---

⁵⁰ Hautzinger Zoltán: A katonai büntetőjog rendszere, a katonai büntetőeljárás fejlesztési irányai, Dialóg Campus, Budapest- Pécs, 2011, 239.o.

2.6. A Magyar Népköztársaság Büntetőtörvénykönyve

2.6.1. Az anyagi jog

Mivel a szocialista ideológia egységes, mindenkire egyenlően vonatkozó törvénykönyv megalkotását tartotta az egyetlen elfogadható útnak, így az eljárásjog egységesítése után, 1961. évi V. törvénnyel kihírdették a Magyar Népköztársaság Büntetőtörvénykönyvét is, mely az integráció anyagi jogi vonulatát képviselte. A kódex az Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság büntető törvénykönyvének recipiálása volt, elveszítve ezáltal annak hazai sajátosságait és vívmányait. A törvény sok helyen zavaros, kazuisztikus, más helyen hiányos, a büntetéseket tekintve jóval szigorúbb rendszert testesített meg. Mindezekon túl, a témánk szempontjából legszomorúbb sajátossága, hogy az addigra jogász berkekben is elfogadott és meghonosodott nézetet, miszerint a katonai büntetőjog elkülönült szabályozásának létjogosultsága van, egyszerűen eltiporta.

A törvény VII. fejezete tartalmazza a katonákra vonatkozó külön rendelkezéseket. Az elkövetői körről így rendelkezik:

103.§ (1) A büntető törvény alkalmazásában a fegyveres erők tényleges állományú tagjain kívül katonának kell tekinteni a rendészeti testületek tagjait is, ha ezt külön törvény rendeli.

(2) A büntető törvénykönyvnek a megelőző Fejezetekben foglalt rendelkezéseit a katonákra a jelen Fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

(4) Katona büntettet tettesként csak katona követhet el.

Arra vonatkozóan, hogy a törvény személyi hatálya kikre terjed ki, pontos eligazítást ad. A honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény (Hvt.) a fegyveres erők tényleges állományú tagjait jelöli meg katonaként. Eszerint a fegyveres erők tényleges állományába tartoznak: a sorkatonai szolgálatot teljesítők (sorállomány), az ideiglenes szolgálatra behívott tartalékos hadkötelesek, a hivatásos tisztek és tiszthelyettesek, a

továbbszolgáló tiszthelyettesek és tisztések, valamint a különleges szolgálatot teljesítők.⁵¹

A Hvt. 19. §-a szerint az általános hadkötelezettség alapján katonai szolgálatot a fegyveres erőknél kell teljesíteni. Ennek megfelelően a néphadsereg, a határőrség, a karhatalom és a polgári védelem keretében teljesített szolgálat katonai szolgálat, s így e testületek tényleges állományába tartozó személyek: katonák.⁵² Mivel a Legfelsőbb Bíróság katonai Kollégiumának 448. számú állásfoglalása kimondja, hogy csak azokkal szemben lehet ezen rendelkezéseket alkalmazni, akik a cselekmény elkövetésekor voltak a 103. § (2) bekezdése szerint katonák, így fontos, hogy mi tekinthető a szolgálat kezdő, és végpontjának. Erről a Hvt. 24. §-a (2) bekezdése rendelkezik: a sorkatonai szolgálat az állománybavétellel kezdődik, és rendszerint a tartalékállományba helyezéssel ér véget. A behívott hadköteleseknek és tartalékos kiképzésre, vagy továbbképzésre behívott tartalékos hadköteleseknek az illetékes kiegészítő parancsnokságon kell jelentkezniük, ez a jelentkezés pedig egyben a szolgálat kezdetét is jelenti. A szolgálat végét tekintve az ugyanitt történő tartalékállományba helyezés, és az erről szóló okmányok a leszerelő részére történő kiadása az irányadó.⁵³

A törvény személyi hatályának elemzésekor a büntető kódex 1968-ban megjelent kommentárjának logikai sorrendjét követve vizsgáljuk meg mit jelent a különleges katonai szolgálat. A Hvt. 29. §-a szerint különleges katonai szolgálatot teljesítenek a tiszti, illetőleg tiszthelyettesi iskolára önkéntes jelentkezés alapján felvett hallgatók, valamint a hadkötelezettség alatt nem álló, önkéntes jelentkezés alapján behívott személyek. A Legfelsőbb Bíróság 1966-ban hozott eseti döntésében kimondta, hogy a bíróság által lefokozott, de hivatásos állományból még el nem bocsátott katonával szemben a katonai bíróság jogosult eljárni, hisz

---

⁵¹ 1960. évi IV. törvény 5. §

⁵² Halász Sándor (szerk.): A büntető törvénykönyv kommentárja Első kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968, 504. o.

⁵³ Halász Sándor (szerk.): i. m. 505. o.

önmagában a bírói ítélettel történő lefokozás nem eredményezi a hivatásos állományból való elbocsátást. Ahhoz további lépésekre van szükség.

A rendészeti testületek kérdését tekintve a törvény külön jogszabályokra bízta annak meghatározását, hogy mely szervek tartoznak ebbe a körbe. Ennek indokaként a rendészeti testületek nevének gyakori változása jelölhető meg. Semjén György szerint „a gazdasági, politikai és társadalmi fejlődésünk szükségképpen azt eredményezi, hogy mind kevesebb lesz azoknak a rendészeti testületeknek a száma, amelyeknek a tagjaival szemben a szigorúbb, magasabb követelményeket támasztó katonai jogszabályok hatályát még szükséges lesz fenntartani.”⁵⁴ A büntetőtörvény hatálybalépéséről rendelkező 1962. évi 10. törvényerejű rendelet (Btké.) a fegyveres erők hivatásos tagjain kívül a rendőrség és a büntetés-végrehajtási őrség tagjait jelölte meg, mint a törvény személyi hatályát. Ide tartoznak mind a próbaszolgálatot teljesítők, mind a rendőr irodai segédtsztek. Az önkéntes rendőri csoportok vonatkozásában az 1066/1955. MT számú határozat ad eligazítást. Ez alapján az önkéntes rendőri csoportok nem tartoznak a rendőrség szolgálati viszonyban álló tagjai közé, így nem tartoznak a katonai bíróságok hatáskörébe tartozó fegyveres erők és fegyveres testületek tagjai közé sem.⁵⁵ Ez alapján a törvény hatálya rájuk nem terjed ki.

A Btké. a néphadsereg, a határőrség, a karhatalom és a légoltalom tényleges állományú tagjait, valamint a rendőrség és a büntetés-végrehajtási őrség hivatásos állományú tagjait jelölte meg katonaként. A későbbiekben fegyveres testületek közül a munkásőrség hivatásos és társadalmi megbízású állományával bővült a kör, ide voltak sorolhatóak a hadkötelesek honvédelmi bűncselekményei, valamint minden, a honvédelem érdekét közvetlenül sértő vagy veszélyeztető bűncselekmény. A munkásőrséggel kapcsolatban kiemelendő, hogy az akkor hatályos

---

⁵⁴ Halász Sándor (szerk.): i. m. 507. o.

⁵⁵ Szijártó Károly (szerk.): Katonai Büntetőjogi Döntvénytár, Táncsics Kiadó, Budapest, 1973, 13. o.

büntetőeljárásai törvény alapján a munkásőrség tagja által a szolgálatban vagy azzal összefüggésben elkövetett bűncselekménye tartozik katonai bíróság hatáskörébe. A Munkásőrség Szolgálati Szabályzata kimondja, hogy a munkásőr szolgálatban áll mindaddig, amíg a parancsban meghatározott feladat ellátására történt igénybevétele tart. Akkor is szolgálatban áll, ha saját elhatározásából lépett szolgálatba, mindaddig, amíg szolgálati tevékenységet folytat.⁵⁶

A demilitarizáció azonban nem sokat váratott magára. A rendvédelmi szervezetek – Vám - és Pénzügyőrség, állami tűzoltóság-hivatásos állománya az 1957. február 1. után már nem volt büntetőjogilag definiált katona jogállású.⁵⁷ Az 1957. évi 8. törvényerejű rendelet a letartóztató intézetek személyi állományát is kivonta a katonai bírászkodás alól, a belső karhatalom⁵⁸ egységeinél szolgálatot teljesítőkről viszont büntetőjogi értelemben katonaként rendelkezett. A belső karhatalom 1974-ben beolvadt az újonnan felállított Forradalmi Rendőri Ezredbe. 1958 és 1990 között létezett a BM Kormányőrség, mint önálló fegyveres testület, amelynek hivatásos állománya a rendőrökkel hasonló jogállású volt. A hivatásos légoltalmi szervezet pedig a Magyar Néphadsereg Hátországvédelmi parancsnokságának részévé vált 1962-ben.⁵⁹ A munkásőrség felszámolására 1989-ben került sor.

---

⁵⁶ Szijártó Károly (szerk.): Katonai Büntetőjogi Döntvénytár, Táncsics Kiadó, Budapest, 1973, 15. o.

⁵⁷ Csiha Gábor: A szolgálati viszonyt és a rendfokozatot érintő mellékbüntetések Magyarországon a XIX.-XXI. században In: Rendvédelmi történeti füzetek, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti tudományos társaság, Budapest 2011. XX. évf. 23. sz., 19. o.

⁵⁸ Az Államvédelmi Hatóság két részre volt osztható személyzetileg: Határőrség és Belső karhatalom

⁵⁹ Csiha Gábor: Demilitarizációs mozzanatok a magyar katonai igazságszolgáltatás történetében, Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében XXVI. Magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia, 2011, kézirat

A törvény lehetővé tette az egy évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények fegyelmi jogkörben történő elbírálását is. A parancsnoki fegyelmi jogkör gyakorlásának részletszabályait a fegyelmi Szabályzat tartalmazta, a fegyelmi fenytések nemének és mértékének széles körű meghatározásával biztosítva az eljárás hatékonyságát. Garanciális szabályként működött az az előírás, miszerint ilyen úton történő elbírálásra kizárólag a nyomozati jogkörrel is felruházott illetékes parancsnok volt jogosult, a katonai ügyész felügyelete mellett.⁶⁰ A parancsnoki jogkör ezen és más vonatkozása is 1978. évi IV. törvénnyel tovább bővült.

Az 1961. évi büntetőtörvénykönyvvel lezárult a katonai büntetőjog történetének „különutas” korszaka, de sem az anyagi, sem az eljárásjog nem működhetett hosszú ideig módosítások nélkül. Ezeket a változtatásokat foglalta magában az 1966. évi 16. törvényerejű rendelet, ami többek között az addig szűk körben alkalmazható fegyelmi eljárások körét bővítette. Ezzel a megoldással a jogalkotók a kisebb jelentőségű ügyek nyomozásának egyszerűsítését és az eljárás gyorsítását célozták.

2.6.2. ...és az eljárásjog

Az 1962. évi 8. törvényerejű rendelet a katonai büntetőeljárásra vonatkozó egyes különös rendelkezések büntetőeljárásba való tényleges beemelését írta elő. Az új büntetőeljárás törvénnyel ismét változás állt be a személyi hatály tekintetében. E szerint a katonai bíróságok hatáskörébe tartozott:

- a katonák (a fegyveres erők tényleges állományú és a rendészeti testületek tagjai) által tényleges állományviszonyuk tartama alatt elkövetett bármely bűntett,

---

⁶⁰ Kardos Sándor: A katonai büntetőjog múltja és jelene, doktori értekezés, 2003, 170. o.

- a fegyveres erők és a rendészeti testületek polgári alkalmazottai által munkaviszonyukkal összefüggésben elkövetett bűntettek,
- a munkásőrség tagjai által a szolgálatban vagy azzal összefüggésben elkövetett bűntettek, továbbá
- azok a polgári személyek által elkövetett bűncselekményekre, amelyek a honvédelmi kötelezettség vagy a honvédelem érdekét sértették, vagy veszélyeztették.⁶¹

2.7. Az 1978. évi büntetőtörvénykönyv

A szocialista éra konszolidációs hulláma a magyar büntetőjogot az 1978. évi IV. törvény, vagyis az új büntetőtörvénykönyv megalkotásával érte el. A sok kritikát kapott és vitathatatlan hiányosságokkal küzdő 1961. évi kódex megérett az újításra. A katonai büntetőjogot tekintve a korábbi törvény integrációs elve ebben a törvényben is tovább élt, így rendszertani sikerek elérésére nem számíthattak a katonai büntetőjogászok.

A kódex VIII. fejezete tartalmazza a katonákra vonatkozó rendelkezéseket. Az elkövetői kört az alábbiakban határozza meg:

122. § (1) E törvény alkalmazásában katona a fegyveres erők tényleges állományú, a fegyveres testületek hivatásos állományú tagja, valamint az, aki nem a fegyveres erőknél teljesít tartalékos katonai szolgálatot.

(2) E törvény rendelkezéseit a katonákra a jelen fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

(3) A fiatakorúakra vonatkozó rendelkezések (VII. fejezet) katonára nem alkalmazhatók.

(4) Katonai bűncselekményt tettesként csak katona követhet el.⁶²

---

⁶¹ 1962. évi 8. tvr. 349. § (1)-(2). bek.

⁶² 1978. évi IV. törvény

A törvény tehát meghatározza a katona fogalmát, de a fogalom mélyebb feltárásához a honvédelemről szóló 1976. évi I. törvényt (Hvt.) kell megvizsgálnunk. A Hvt. fegyveres erők alatt a Magyar Néphadsereget és a Határőrséget, míg fegyveres terület alatt a rendőrséget, a munkásőrséget és a büntetés-végrehajtási testületet érti. A polgári védelem katonai állománya a Magyar Néphadsereghez tartozik. A különbségtétel azzal magyarázható, hogy az ekkor még az általános hadkötelezettség alapján történő sorkatonai szolgálat a fegyveres erőknél volt teljesíthető. A fegyveres erők tekintetében hivatásos állományról beszélünk, ide értve a továbbszolgáló katonákat, a sorkatonákat, a szolgálatot teljesítő tartalékosokat és a katonai tanintézeti hallgatókat is. A fegyveres testületek vonatkozásában a hivatásos állomány tagjai tartoznak a katona fogalma alá, szemben a munkaviszonyban álló civil alkalmazottakkal.

A társadalmi munka és önkéntes segítség keretében tevékenykedők speciális megítélés alá esnek. Így az önkéntes rendőrök, és határőrök, illetve a munkásőrség társadalmi állományú tagjai speciális feladatuk ellátása során hivatalos személyeknek minősülnek, élvezve ezzel az ehhez fűződő büntetőjogi védelmet, de a katonai rendelkezések ilyen minőségükben sem vonatkoznak rájuk.⁶³ Így például a munkásőrség tagjai a szolgálati rendet és fegyelmet sértő magatartásukért csak a Szolgálati Szabályzatban leírtak szerint, fegyelmileg vonhatók felelősségre.⁶⁴ A munkásőrség hivatásos állományának vonatkozásában azt kell vizsgálni, hogy csak rendészeti feladatokat látnak el, vagy részt vesznek a néphadsereg karhatalmi funkciójának ellátásában, vagyis védelmi feladatokat is ellátnak. Ugyanis csak utóbbi esetben tartoznak a katonai büntetőjog hatálya alá.⁶⁵

---

⁶³ László Jenő (szerk.): Az 1978. évi IV: törvény (Btk.) magyarázata, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 335-336. o.

⁶⁴ Korda György: A katonai és honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények, Zrínyi Katonai Kiadó, 1988, 11. o.

⁶⁵ Korda György: A katonai büntetőjog elvi alapjai és továbbfejlesztésének lehetőségei, Belügyi Szemle, 1989/09. szám, 7. o.

A speciális alanyi körhöz való tartozásnak a bűncselekmény elkövetésekor kell fennállnia. Ez tehát az előző szabályozásokhoz képest nem változott. A szolgálati viszony kezdő és végpontjára tekintettel is különbséget tesz a törvény a tényleges szolgálati viszony és a sorkatonai szolgálat között. Az előbbi esetben a szolgálati viszony az önkéntes jelentkezést követő állományba vétellel kezdődik és az állományból való elbocsátással vagy tartalék, illetve nyugállományba való helyezéssel ér véget, utóbbinál a bevonulási kötelezettség teljesítését igazoló feljegyzés elkészítésének időpontjában kezdődik, és a leszerelést tartalmazó parancs kihirdetését követően akkor ér véget, amikor a katona visszakapja a személyi igazolványát.

A 103. § (2) bekezdésében a jogrendszer egységességének elve jelenik meg. A speciális rendelkezések alkalmazhatósága csak akkor áll fenn, ha a szolgálati rendből és fegyelmi követelményekből eredő sajátosságok megkövetelik azt. Egyebekben az általános szabályokat kell alkalmazni a katonák vonatkozásában is. A (4) bekezdésben foglaltak pedig egyértelműen következnek abból a tényből, hogy a szolgálat rendjéből és fegyelméből levezethető kötelezettségszegéseket csak az követhet el, akit azok terhelnek, vagyis kizárólag büntetőjogi értelemben vett katonák.

A határőrség a határőrizeti és a határrendészeti feladatokat egyaránt ellátja. A feladat komplexitása indokolta, hogy a sorállomány itt is teljesíthessen szolgálatot. Ebből adódóan a határőrség tényleges állományába a hivatásos, a sor-, és tartalékos és póttartalékos katonai szolgálatot teljesítők, illetve a katonai tanintézetek hallgatói egyaránt beletartoznak.⁶⁶

A rendszerváltozás előtt az 1973. évi I. törvény, vagyis a büntetőeljárás törvény értelmében katonai büntetőeljárásnak volt helye

---

⁶⁶ Berkes György (szerk.): 1978. évi IV. törvény kommentárja, HVG-Orac Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2001, 252.o.

a) a katona által tényleges szolgálati viszonyának tartama alatt elkövetett bármely bűncselekmény,

b) a fegyveres erők és a külön jogszabályban meghatározott fegyveres testületek polgári alkalmazottja által munkaviszonyával összefüggésben elkövetett bűncselekmény,

c) a munkásőrség társadalmi állományú tagja által szolgálatban vagy azzal összefüggésben elkövetett bűncselekmény esetén.

Emellett a honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények, valamint olyan egyéb bűncselekmény miatt is, amely a honvédelem érdekét közvetlenül sérti vagy veszélyezteti.

A katonai büntető eljárás hatálya kiterjed a terhelt által elkövetett valamennyi bűncselekményre, ha ezek közül valamelyik miatt katonai büntető eljárásnak van helye és az eljárás elkülönítése nem indokolt.

Több terhelt esetében akkor van helye, ha ezek valamelyike a katonai büntető eljárás hatálya alá tartozik és az eljárás elkülönítése nem indokolt; ez a rendelkezés a bűnpártolóra, az orgazdára és a feljelentési kötelezettség elmulasztójára is kiterjed.

A demokratikus jogállamiság keretei között azonban sok kritika érte a katonai igazságszolgáltatást, miszerint az indokolatlanul terjed ki civil személyekre. Emellett, a Munkásőrség 1989-es megszűnése is a katonai büntetőeljárás hatásköri szűkítését vonta maga után. A jogalkotó az 1991. évi LVII. törvényen keresztül tett eleget ilyen irányú kötelezettségének, amikor akképp rendelkezett, hogy katonai büntetőeljárásnak van helye a katona által a tényleges szolgálati viszonyának tartama alatt elkövetett katonai bűncselekmény, valamint a fegyveres erők tényleges állományú tagja által a szolgálati helyen, illetőleg a szolgálattal összefüggésben elkövetett más bűncselekmény esetén.⁶⁷ Ez azt jelentette, hogy a Honvédség és a Határőrség tagjai tekintetében mind a katonai, mind a szolgálati helyen és a szolgálattal összefüggésben elkövetett bűncselekmények esetén, ezzel szemben

---

⁶⁷ 1991. évi LVII. törvény 5. §

a Rendőrség tagjai esetében csak a katonai bűncselekmények esetén van helye katonai igazságszolgáltatásnak.⁶⁸

Korda György 1989-ben a katonai büntetőjog továbbfejlesztésének lehetőségeit vizsgálta. Munkájából egyértelműen az tűnik ki, hogy a katona büntetőjogi értelemben vett fogalmát szűkíteni vágyók táborát erősítette. A büntetés-végrehajtásban és a Vám- és Pénzügyőrségnél szolgálatot teljesítők vonatkozásában sem tartotta szükségesnek a specialitás elvének érvényesülését. Álláspontja szerint e szervek állományának jó része most is polgári alkalmazott, így feladatainak megfelelő ellátása a munkajog körében szabályozott fegyelmi felelősségre vonás lehetőségével megnyugtatóan biztosítható, így a jövőben indokolatlan őket katonának tekinteni. Ami ennél is meglepőbb, hogy a rendőrség tekintetében sem tartja szükségesnek a katonai büntetőjog alkalmazását. Bár elismeri, hogy bizonyos általuk elkövetett bűncselekmények elkövetése esetén speciális szakértelemre lehet szükség, de ezt a Belügyminisztériumon belül létrehozott szakapparátus kialakításával orvosolná. Javaslatában a rendőrség és határőrség feladatainak átszervezésével oldaná meg a kérdést. A határrendészeti feladatok rendőrséghez való átkerülése esetén azonban már indokoltnak tartaná a katonai büntetőjog eszközeinek alkalmazását, a testület ütőképessége érdekében. Ugyanezen okból a Kormányőrség tagjait sem vonná ki a személy hatály alól.⁶⁹

Habár más indíttatásból, de 2007-ben megtörtént a határőrség rendőrségbe való beintegrálása, a rendőrség állománya mindig is a katonai büntetőjog hatálya alá tartozott. Ettől függetlenül az előbb taglalt mű is példázza, hogy a katona fogalmának kérdése valójában soha nem ért nyugvópontra, a szűkítés-bővítés dilemmája mind a mai napig központi kérdés maradt.

---

⁶⁸ Mészáros László: A katonai büntetőeljárás hatásköri szabályainak változásai, *Ügyészek Lapja*, Budapest, 2006, 13. évf., 6. sz. 14. o.

⁶⁹ Korda György: op. cit. 6.-7. o.

A Kormányórség speciális helyzetét érdemes külön megvizsgálni, mégpedig egy bírósági határozaton keresztül⁷⁰. Az állam,- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet nem tartalmazott rendelkezéseket a kormányórség tevékenységére vonatkozóan, és a végrehajtásáról szóló rendelet is csak az egységes rendőrségre vonatkozó szabályokat határozta meg. A jogszabályhely felhatalmazta a belügyminisztert, hogy a 24/1985. évi parancsában határozza meg, hogy kit kell a rendőrség tagján érteni. A parancs alapján az sorolható ide, akit a rendőrség hivatásos állományába kineveztek, katonai rendfokozata van és fegyver viselésére jogosult. Ezt követően több felvonásban jelentek meg a Kormányórséggel kapcsolatos kiegészítő szabályozások.

Így első ízben a belügyminiszter feladatáról és hatásköréről szóló rendeletet módosító 114/1989. MT rendelet, mely a meghatározott állami és politikai vezetők, külföldi személyek védelméről való gondoskodást ugyancsak a belügyminiszter feladatkörébe emelte, amit a jogszabály szerint a rendőrség tagjait megillető jogokat és kötelezettségeket gyakorló Kormányórség útján gyakorolhat. Ezzel ellentétben az 1990. évi XXII. törvénnyel módosított, *az állam és közbiztonságról szóló törvényerejű rendelet* nem említi meg a Kormányórséget, mint a Rendőrség keretébe tartozó testületet. Ami ennél is fontosabb, hogy a Rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 1/1990. BM rendeletet módosító 14/1990. BM rendelet már említést tesz a Rendőrség és a Kormányórség hivatásos állományú tagjai közötti különbségekről, sőt a Rendőrség szolgálati szabályzatának kormányórségi feladatokról rendelkező pontjait hatályon kívül helyezte.

Ezen jogszabályi változásokból a Legfelsőbb Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a Kormányórség a Rendőrségtől elkülönült, önálló testület, így tagjai büntetőjogi értelemben sem tekinthetők katonának. Hisz a 14/ 1990 BM rendelet hatályba lépésével, vagyis 1990. április 27. napjától a Kormányórség nem található a Rendőrség központi szervei között.

---

⁷⁰ BH 1992.668.

Mindeközben a 159/ 1991. Korm. rendelet a Kormányórság elnevezését 1992. január 1. napjával Köztársasági Őrezreddé módosította, és az 165/1992. Korm. rendelet pedig végleg tisztázta a kérdést a következő rendelkezésében:

„A Belügyminiszter a Rendőrség útján gondoskodik a Magyar Köztársaság érdekei szempontjából különösen fontos személyek életének és testi épségének védelméről, továbbá az Országgyűlés, a Kormány, a Belügyminisztérium épületének, valamint más kijelölt épületek őrzéséről, védelméről meghatározza az ezzel összefüggő szakmai feladatokat.”⁷¹

Ez pedig azt jelentette, hogy a rendelet hatályba lépésével, vagyis 1993. január 1-től az Őrezred kikerült a közvetlen Belügyminiszteri irányítás alól és az Országos Rendőrfőkapitány irányítása alá került.⁷² Ettől kezdve pedig a kormányőr jogi értelemben rendőrnek, s ezáltal büntetőjogilag katonának számított.

3. A változás hulláma

A katona fogalmának módosítására első ízben az 1995. évi CXXV. törvénnyel került sor. A nemzetbiztonságról szóló törvény bővítette a Btk. 122. §-a szerinti katona fogalmát. A törvényhely szerint, a büntetőtörvénykönyv alkalmazásában katonának minősül a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, azaz a Nemzetbiztonsági Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szolgálat és az Információs Szolgálat⁷³ hivatásos állományú tagja.⁷⁴ Ezzel bővült a katona fogalma, a fegyveres erők tagjai mellett, velük szemben is katonai büntetőeljárásnak van

---

⁷¹ 165/1992 (XII. 17) Kormányrendelet a belügyminiszter feladat és hatásköréről 1.-2. §

⁷² Kardos Miklós: szakdolgozat (kézirat), Rendőrtisztai Főiskola, 2000, 22. o.

⁷³ Az elnevezésük változott. Ma Nemzetbiztonsági Szakszolálat és Információs Hivatal.

⁷⁴ Berkes György (szerk.): 1978. évi IV. törvény kommentárja, HVG-Orac Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2001, 250.o.

helye, ha szolgálati helyen, vagy a szolgálattal összefüggésben követnek el nem katonai bűncselekményt.

A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény ugyancsak tovább bővítette a fogalmat azzal, hogy a büntetés végrehajtási szervezet hivatásos állományú tagjait is a katonák körébe sorolta.⁷⁵

Az 1999. évi CX. törvény 2000. március 1-jétől módosította a büntetőeljárás törvénynek a katonai büntetőeljárással kapcsolatos szabályait. A törvényhely szerint katonai büntetőeljárásra a fegyveres erők tényleges állományú tagja által, a tényleges szolgálati viszonyuk tartama alatt elkövetett bármely bűncselekmény, a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet és a polgári nemzetbiztonság szolgálatok hivatásos állományú tagjai által, a tényleges szolgálati viszonyuk tartama alatt elkövetett katonai bűncselekmények, valamint a büntetés-végrehajtási szervezete és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja által, a szolgálati helyen és a szolgálattal összefüggésben elkövetett bűncselekmények tartoznak.⁷⁶ Ezzel újabb hatáskörbővítés ment végbe az utóbbi két csoportot tekintve.

2004-ben az önkéntes haderő kialakítása és a honvédelmi intézményrendszer átalakítása érdekében az Országgyűlés megalkotta az Alkotmány módosításáról szóló 2004. évi CIV. törvényt, majd a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvényt.

Rendkívüli változást hozott a Magyar Honvédség életében a kötelező sorkatonai szolgálat felfüggesztése, melyről a Kormány 2004. július 9-én döntött. Ezzel a sorkatonai szolgálatot érintő enyhülési folyamat a tetőpontjára ért. Ezzel viszont jelentős mértékben csökkent a büntetőjogi értelemben vett katonák létszáma is. Az önkéntes haderőre áttérés és a hadkötelezettség békeidőben történő megszüntetése, illetve a Határőrség fegyveres erőként történő meghatározásának megszűnése a büntető anyagi jogszabályok

---

⁷⁵ 1996. évi XLIII. törvény 332.§ (5) bekezdés

⁷⁶ 1999. évi CX. törvény 99. §

módosítását is szükségessé tette. A korábban használt fegyveres erők gyűjtőfogalom felbomlott, s helyét az eddig e fogalmat kitöltő Magyar Honvédség és Határőrség önálló megnevezése vette át. Vagyis a Határőrség rendvédelmi szervként működött tovább.⁷⁷ A katonai fogalma ekkor a Btk. szerint:

122.§ (1) E törvény alkalmazásában katonai a Magyar Honvédség tényleges állományú, a Határőrség hivatásos és szerződéses állományú tagja, valamint a Rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja.

A 2004. évi CV. törvény (Hvt.) pedig a következőképp rendelkezik a Honvédség tényleges állományáról:

80. § (1) A törvény alkalmazásában a tényleges katonai állományba tartoznak

- a) a hivatásos katonák,
- b) a szerződéses katonák,
- c) a szolgálatot teljesítő önkéntes tartalékos katonák,
- d) a katonai felsőoktatási intézmény honvédségi ösztöndíjas, valamint szakképzésben részt vevő hallgatói,
- e) a katonai középfokú oktatási intézmény hallgatói,
- f) megelőző védelmi helyzet és rendkívüli állapot idején - a hadkötelezettség bevezetése után - a hadköteles katonák.

A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok katonái ugyancsak a tényleges állomány részét képezik. A tényleges katonai állomány tagjai békében önkéntes jelentkezés alapján, megelőző védelmi helyzet és rendkívüli állapot idején, a hadkötelezettség bevezetése után, ezen kívül hadkötelezettség alapján teljesítenek katonai szolgálatot.⁷⁸

A következő nagy változás két szervet, a Határőrséget és a Rendőrséget érintette a 2007. évi XC. törvényen keresztül. 2007-ben a schengeni övezethez való teljes körű csatlakozásunkkal egy időben a Határőrség önálló szervezeti jogállása megszűnt. 2008. január 1-től

---

⁷⁷ Berkes György: Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára 2. kiadás, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2007, 249. o.

⁷⁸ 2004. évi CV. törvény 80.-81. §

a Rendőrségbe integrálva látja el feladatait. Ez magával hozta a katonai fogalmának változását is, hisz a Btk. 122. §-ának (1) bekezdéséből ezzel kikerült „a Határőrség hivatásos és szerződéses állományú tagja” megfogalmazás.⁷⁹

Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény újabb változást eredményezett. 2013. január 1-ével rendelkezett az Országgyűlési Őrség felállításáról, melynek feladata az Országgyűlés védelme, függetlenségének és külső befolyástól mentes működésének biztosítása, tárgyalási rendjének fenntartásával összefüggő, az e törvényben meghatározott személyvédelmi, létesítménybiztosítási feladatok biztosítása, protokolláris díszelgési, valamint az elsődleges tűzoltási és tűzbiztonsági feladatok ellátása.

Az Országgyűlési Őrség feladatai ellátása során együttműködik a rendőrséggel, a nemzetbiztonsági szolgálatokkal, a hivatásos katasztrófavédelmi szervekkel, a Magyar Honvédséggel, valamint a helyi önkormányzatokkal.⁸⁰ Így 2013. június 30-ig katona volt a Magyar Honvédség tényleges állományú, valamint a Rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, és az Országgyűlési Őrség hivatásos állományú tagja.⁸¹

A személyi kör tekintetében érdemes megvizsgálni a büntetőeljárás szabályait is. A Magyar Honvédség tényleges állományú tagjai esetében minden bűncselekmény esetén, legyen az katonai vagy köztörvényes, katonai büntetőeljárásnak van helye. A következő szinten a büntetés-végrehajtási szervezet és a polgári titkosszolgálatok hivatásos állományú tagjai állnak. Esetükben köztörvényes bűncselekmények esetén akkor van helye katonai büntetőeljárásnak, ha azt a szolgálati helyen vagy szolgálattal összefüggésben követik el. Ezzel szemben pedig a harmadik csoportba tartozó Rendőrség és Országgyűlési Őrség hivatásos

---

⁷⁹ Berkes György: Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára 2. kiadás, HVG-Orac Lap-, és Könyvkiadó, Budapest, 2012., 224.o.

⁸⁰ 2012. évi XXXVI. törvény 125.-126.§

⁸¹ Polt Péter, Varga Zs. András: Az Ügyészek Nagy Kézikönyve, Complex Kiadó, Budapest, 2013, 765. o.

állományú tagjai esetében csak a Btk. XX. fejezetében található katonai bűncselekmények vagy azokkal halmazatban elkövetett köztörvényes bűncselekmények esetén van helye katonai büntetőeljárásnak. Vagyis esetükben legszűkebb az alkalmazhatóság köre. Az 1978. évi IV. törvény szerinti katona fogalma ilyen formájában létezett utoljára 2013. június 30-áig.

4. A hatályos Büntetőtörvénykönyv

Az új büntető kódex előkészítésére 2001. március 14-én alakult Bizottság 11 év után, 2012 tavaszán fejezte be munkáját. Az ennek eredményeként elkészült tervezet katonaként tekintett minden katonai jellegű szervezet tagjára. Ez alapján büntetőjogi értelemben katonának minősült volna a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos a katasztrófavédelmi szerv, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja. Ezzel egységes szabályozást nyert volna a katonai fogalma, kiegészülve a két személyi körrel. Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény szerint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó kormányhivatal, így annak személyi állományába tartozó, szolgálati viszonyban álló, hivatásos állományú tagok is katonának minősülnek.⁸² A másik érintett szervezet a hivatásos katasztrófavédelmi szerv. A 2011. évi CXXVIII. törvény alapján a hivatásos katasztrófavédelmi szerv államigazgatási feladatot is ellátó rendvédelmi szerv, amelynek tagjai hivatásos állományúak, kormánytisztviselők, köztisztviselők és közalkalmazottak.⁸³ A tervezettel feloldódott volna a büntetőtörvény és a szabálysértési törvény között feszült ellentét, ugyanis a szabálysértési törvény alapján a katasztrófavédelmi szerv hivatásos állományú tagjai

---

⁸² 2010. évi CXXII. törvény 1. §

⁸³ 2011. évi CXXVIII. törvény 22. § (2) bek.

katonának minősülnek.⁸⁴ De egy ennél talán még fontosabb szempont, hogy ezzel elismerést nyert az a nézőpont, miszerint az említett két szerv hivatásos állományú tagjai ugyanúgy megsérthetik a szolgálat rendjét, bontva ezzel a fegyelmet, így esetükben is ugyanolyan fontos a speciális és minél gyorsabb felelősségre vonás.

Az áprilisban beterjesztett törvényjavaslat szerint azonban már jóval szűkebb értelemben beszélhettünk volna katonákról. A 2012. évi C. törvény pedig ezzel a szöveggel került elfogadásra 2012. június 25-én. A 127. § (1) bekezdése alapján a törvény alkalmazásában katona

- a) *a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja,*
- b) *a rendőrség hivatásos állományú tagja, ha kötelékben lép fel,*
- c) *a büntetés-végrehajtási szervezet tagja, ha kötelékben lép fel, tömegoszlatást végez, vagy őrszolgálatot lát el,*
- d) *a hivatásos katasztrófavédelmi szerv tagja, ha konkrét veszélyelhárítást végez, vagy meghatározott fokozatú készültségben van.*

Nem tartozik tehát a katona fogalmába a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai, de ami ennél nagyobb és váratlanabb újítás az, hogy a rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a büntetés-végrehajtási szervezet tagjai esetében csak konkrétan meghatározott feladat vagy szolgálat ellátása alatt minősülnek katonának. A törvényben megjelenő új fogalmak erős korlátot jelentettek és egyben problémát is azok értelmezése kapcsán. Míg a katasztrófavédelmi szerv esetén ez a minősített időszakban, valamint a katasztrófaveszély időszakában történő feladatellátást jelenti, addig a büntetés-végrehajtási szervezet esetében a kötelékben való fellépésre illetve a tömegoszlatásra nehéz életszerű példát találni, hisz ahogy Hautzinger Zoltán fogalmaz, ezek a

---

⁸⁴ 2012. évi II. törvény 28. § (1) bek.

tevékenységek alapvetően idegenek e rendvédelmi szerv általános funkcióitól.⁸⁵

A törvényszöveg nélkülözi a tervezet minden pozitívumként értékelt fordulatát, gondolva itt az egységes és átlátható szabályozásra, vagy a szabálysértési törvénnyel való összhangra. Így a törvény, nem meglepő módon, nem aratott osztatlan sikert. Felismerve a hibát, igen hamar újabb módosításon esett át a szöveg, ami részben nevezhető „visszamódosításnak” is. Eszerint katona a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagja.⁸⁶

A módosító törvény indokolása helyesen szögezi le, hogy az eredeti szabályozás indokolatlan differenciálást okoz az egyes rendvédelmi vagy fegyveres rendvédelmi feladatot ellátó szervek és az egyes rendvédelmi szervek különböző feladatokat ellátó tagjai között abban a tekintetben, hogy a függetlenséért vagy előjárói bűncselekmények üldözése vagy a felelősségre vonás lehetősége csak szűkebb keretek között érvényesülhetne.

A megváltoztatott rendelkezés visszatért az eredeti tervezet irányvonalához, és jelentős bővítést eredményezett azáltal, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai mellett az újonnan létrejött Országgyűlési Őrséget is hatálya alá vonta. Ezzel újra szervezethez való tartozás alapján határozta meg a katonai minőséget. A katonai büntetőjogász társadalom ezzel elégedetten várhatta 2013. július 1-jét. De a változtatásoknak még ekkor sem volt vége...

Az egységes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. évi LXXVIII. törvény ismételten kivette a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjait a katona fogalmából. A

---

⁸⁵ Hautzinger Zoltán: A katona büntetőjogi fogalmának metamorfózisa, *Fiatalkorú büntetőjogászok az új büntető törvénykönyvről*, Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, Budapest, 2014, 36. o.

⁸⁶ 2012. évi CCXXIII. törvény 318. § (10). bek.

hivatásos pénzügyőrök fegyveres rendvédelmi szolgálatára tekintettel vitathatatlan helyük lenne a szövegezésben. Ez a megoldás és a hirtelen és sokszor indokolatlanul történő változások nem hivatottak sem a jogbiztonságot, sem a fegyveres erők csapatszellemét, katonai rendjét növelni. Mindemellett, a fordulattal újra egymásnak feszült a büntetőtörvény és a szabálysértési törvény, hisz utóbbiban az említett személyi kör katonának minősült egészen 2013. szeptember 1-ig.

A jelenleg hatályos szabályozás szerint tehát katona a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja.

A katonai büntetőeljárás hatályát tekintve hatáskörbővítés ment végbe. A jelenleg hatályos törvény szerint katonai büntetőeljárásnak van helye⁸⁷

- a) *a katona [Btk. 127. § (1) bekezdés] által a tényleges szolgálati viszonyának tartama alatt elkövetett katonai bűncselekmény (Btk. XLV. Fejezet),*
- b) *a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja által elkövetett bármely bűncselekmény,*
- c) *a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja által a szolgálati helyen, illetve a szolgálattal összefüggésben elkövetett más bűncselekmény,*
- d) *a szövetséges fegyveres erő tagja által belföldön, valamint e személynek a Magyarország határain kívül tartózkodó magyar felségjelű úszólétesítményen vagy magyar felségjelű légi járművön elkövetett, magyar büntető joghatóság alá tartozó bűncselekménye esetén.*

---

⁸⁷ 1998. évi XIX. törvény 470.§ (1) bek.

A hatályos büntető törvénykönyvvel összhangban, a második pontban Magyar Honvédség szerepel a korábbi fegyveres erők megnevezés helyett. Ennek magyarázata a 2012. évi C. törvény előterjesztésének indokolásában található, miszerint katonai szolgálatot a Magyar Honvédség szervezeteinél kell teljesíteni, ami magában foglalja, hogy jelenleg csak a Magyar Honvédség tekinthető fegyveres erőnek. A megnevezés módosítására precíziós céllal került sor.

2014. január elsejével fontos hatáskörbővítés következett be azzal, hogy a rendőrség hivatásos állományú tagjaival szemben akkor is katonai büntetőeljárásnak van helye, ha a bűncselekményt a szolgálati helyen, illetve a szolgálattal összefüggésben követik el. Ezt megelőzően velük szemben csak katonai bűncselekmény elkövetésekor volt erre lehetőség. Ez a döntés egy lépéssel közelebb hozta az egységes szabályozás megvalósulásának lehetőségét. Személy szerint úgy gondolom minden, a katona fogalma alá tartozó szervezet esetében szükséges a szolgálati helyen, illetve azzal összefüggésben elkövetett valamennyi bűncselekmény katonai büntetőeljárás alá vonása.

5. A katonai igazságszolgáltatás szervezetrendszere és változásai

A katonai bírói szervezetről elsőként I. Rákóczi György „Hadi szabályzata” tartalmazott rendelkezéseket. Az 1707-es ónodi országgyűlésen elfogadott törvényekben az igazságszolgáltatási funkciók nem különültek el, így hadbíró mellett ügyész még sem működött.⁸⁸ Ezt követően a katonai büntetőjogot szabályozó jogszabályok a katonai büntetőbíráskodást eljárásjogilag egészen az 1950-es évekig elkülönülten kezelték és szabályozták. A hadbíráskodás egységes irányítás alatt, a honvédelmi miniszter felügyelete alatt működött.

---

⁸⁸ Ettig Antal: A katonai ügyészi szervezetről, *Ügyészek Lapja*, 2006, 13. évf. 6. sz. 6. o.

Az 1912. évi, a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló törvényben szerepel először a bíróságtól független „katonai ügyész”. Az ekkor még honvéd koronaügyész feladatait 1946. után a legfőbb államügyész vette át. Ezen új jogkör ellátásához a honvédelmi miniszter által mellé delegált hivatásos, vagy nyugállományú hadbíró nyújtott segítséget.⁸⁹ Az elkövetkező pár év a változások, szervezeti átalakítások jegyében telt. Az 1946. évi III. törvény megszüntette a Honvéd Legfelsőbb Törvényszéket. Hatáskörét a Honvédbírószáki Fellebbviteli Tanács vette át, s ezzel párhuzamosan megtörtént a honvédtörvényszékek felállítása a kerületparancsnokságok székhelyén. Az 1740/1946. miniszterelnöki rendelet alapján négy honvédügyészség kezdte meg munkáját 1946. július 15-én.

3.§ (1) A honvéd kerületi parancsnokságok állomáshelyén honvéd ügyészségeket kell felállítani és azokat székhelyük szerint kell megjelölni.

(2) A honvéd törvényszékek a kerületi parancsnokságok székhelyén a működésüket újra megkezdik.⁹⁰

A rendelet kimondja azt is, hogy a honvédelmi miniszter bármely honvéd bíróság területére vagy területének egy részére, a szomszédos bíróságok bármelyikének a bírói hatóságát kiterjesztheti, illetve ideiglenes honvéd törvényszéki vagy ügyészségi kirendeltséget állíthat fel, amennyiben azt a honvéd igazságszolgáltatás érdeke szükségessé teszi. Ezzel a rendelettel tehát létrejött a magyar honvéd ügyészi szervezet.

1948-ban a honvédelmi miniszter törvényi felhatalmazást kapott honvéd ügyészségek feloszlására és létrehozására. Az

---

⁸⁹ Csiha Gábor: A honvéd ügyészség létrejötte és átalakulása 1946-1953, a 100 éves a honvéd ügyész c. konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata, 2012, 1. o. http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2013/03/Csiha_ea.pdf- letöltve 2014.10.05.

⁹⁰ I.1740/1946. M. E. számú rendelet a háború idejére szóló honvéd büntető eljárásjogi rendelkezések alkalmazásának megszüntetéséről, továbbá a honvéd igazságügyi szervezet módosításáról és az ezzel kapcsolatos egyéb intézkedésekről

ugyanebben az évben megalkotásra kerülő Ktbtk. 1912. után először nevesítette a „katonai ügyészt”, mint honvédtörvényszék. Az 1949-es év újabb szervezeti változásokat hozott. A honvédtörvényszékek elnevezése katonai törvényszékekre, a honvédtörvényszékek pedig katonai ügyészségekké változtak. A katonai bíraskodás legmagasabb fórumává a Katonai Főtörvényszék vált, a katonai vádhatóság főnöke a katonai főügyész lett, aki mellé a belügyminiszter rendőrtiszt állományú helyetteseket küldött ki.⁹¹ Ugyancsak ebben az évben született döntés az utolsó három ügyészi kirendeltség fővárosi katonai ügyészséggel való összevonásáról, mely Budapesti Központi Katonai Ügyészség néven, az ÁVH állományát tekintve kizárólagos illetékességgel eljárva folytatta tovább munkáját. Az átnevezések sora közel sem ért véget, 1951-ben a Magyar Honvédség Magyar Néphadsereg lett, az elsőfokú katonai bíróságok pedig hadbíróssággá váltak. 1952. és 1955. között Katonai Felsőbíróság működött, mint másodfokú hadbírósság.

Az 1953-as év kiemelkedően fontos szerepet töltött be a katonai ügyészi szervezet történetében. Az 1953. évi 13. törvényerejű rendelet hívta életre a szocialista ügyészi szervezetet, melynek ettől kezdve integráns részeként működött a katonai ügyészi szervezet is. A végrehajtására kiadott Minisztertanácsi rendelet alapján a katonai ügyészség szervei a következők voltak⁹²:

- Katonai Főügyészség
- fegyvernemi katonai ügyészségek
- hadtest és hadosztály katonai ügyészségek
- helyőrségi katonai ügyészségek.

---

⁹¹ Csiha Gábor: A honvéd ügyészség létrejötte és átalakulása 1946-1953, a 100 éves a honvéd ügyész c. konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata, 2012, 2. o.

⁹² Székely György: A katonai ügyészségek szervezete és működése 1953-1980 között, a 100 éves a honvéd ügyész c. konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata, 1. o. <http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2013/04/Sz%C3%A9kely-Gyorgy-A-katonai-ugyeszsegek-1953-1980.pdf> letöltés ideje: 2014.10.05.

Mivel a katonai ügyészi szervezet integráns részét képezte a Magyar Népköztársaság ügyészi szervezetének, így vezetését a legfőbb ügyész látta el, mégpedig helyettesén, a katonai főügyészen keresztül. A változások magukban foglalták a hadbírói szervezet felbomlását is.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa az 1956. évi 28. törvényerejű rendelettel döntött a rögtönbíráskodás elrendeléséről, melynek végrehajtó szerveként a katonai bíróságokat jelölte ki. Egy évvel később, a 14/1957. számú kormányrendelet előírta a területi katonai ügyészségek felállítását. Ezek Budapesten, Szegeden, Kaposváron, Debrecenben és Győrött alakultak meg. 1960-ban legfőbb ügyészi utasítás alapján a Katonai Főügyészség katonai és belügyi osztályra tagozódott és az első fokú katonai ügyészségeken is megjelentek a belügyi alosztályok. Ennek magyarázata az volt, hogy a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartozó fegyveres testületek törvényességi felügyeletét ezentúl a Belügyminisztérium állományába tartozó katonai ügyészeknek kellett ellátni.⁹³ A belügyi részleget csak 1989. november 30-án számolták föl. 1962 és 1965 között Pestvidéki Katonai Ügyészség is működött. Rövid működésének indoka a hatékony feladatellátás hiánya volt.

A kommunizmus időszakában a katonai ügyészség széleskörű jogosítványokkal rendelkezett. Törvényben meghatározott feladataikat a Magyar Népköztársaság katonai ügyészsége szervezetéről szóló 5/1975. évi Legfőbb Ügyészi Utasítás alapján látták el. Széleskörű feladatait két szinten tagozódva látta el, a Katonai Főügyészség és a területi katonai ügyészségek által. A Katonai Főügyészség négy szervezeti egységre tagozódott, a Katonai Főosztályra, a Belügyi Főosztályra, a Nyomozó Csoportra, illetve az Ügyviteli-statisztikai Irodára.⁹⁴

A rendszerváltás kezdetén egy széles jogosítványokkal rendelkező, stabil szervezetű katonai igazságszolgáltatási rendszerrel büszkélkedhettünk. A katona anyagi jogi fogalmának szűkítésével

---

⁹³ Székely György: i. m. 7. o.

⁹⁴ Fejes Erik: A romlás virágai, *Ügyészek Lapja*, 2013, 3-4. szám 3. o.

azonban bekövetkezett az ekkor már várható szervezeti változás is, ami megszüntette az addig különbíróságokként működő elsőfokú katonai bíróságokat és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumát. Utóbbi katonai bírái a továbbiakban nem katonai jogállású, hivatásos bíróként végezték munkájukat. A korábbi katonai bíróságok hivatásos bírói pedig négy kijelölt megyei, illetve egy fővárosi bíróságon katonai tanácsokban működtek tovább.⁹⁵ A következő években, ahogy azt korábban olvashatjuk, egyre inkább bővült a katonai büntetőjogi fogalma, így a szakmai berkekben nem adták föl a reményt a katonai bíróságok visszaállítására. A politika azonban más véleményen volt. A katonai igazságszolgáltatás egészének létét szocialista „maradványnak”, mind a nemzeti, mind a nemzetközi szinten idejétmúlt intézménynek tartották.

A Magyar Köztársaság ügyészsége szervezetéről és működéséről szóló 6/1994. Legfőbb Ügyészi Utasítás nem módosított a kétszintű munkavégzésen, így továbbra is a Katonai Főügyészség és az öt területi katonai ügyészség látta el a jogszabályban meghatározott feladatokat. A változás a kisebb ügyteherrel működő egységeket érintette, mivel ilyen csoportok csak a Budapesti Katonai Ügyészségen belül működhetnek tovább.

A bírói gyakorlatot tekintve, 1992 és 2003 között nem katonai jogállású bírák jártak el másodfokú katonai eljárásokban. Ez egyértelműen szomorú időszak volt a „honvéd bíráskodás” történetében, hiszen a magas ügyszám és itt különösen a polgári bűnügyek adta leterheltség miatt nem tudott ez a bírói fórum hatékonyan működni. Ez a helyzet 2003-ban változott meg, amikor is felállításra került a Fővárosi Ítéletábrán egy az egész ország területén hatáskörrel rendelkező katonai tanács, ami immáron megfelelő, speciális szaktudással, időszerűen és hatékonyan tud helyállni a katonai fellebbviteli eljárásokban. Ugyanebben az évben került felállításra a Katonai Fellebbviteli Ügyészség, ami a katonai ügyészi szervezet háromszintűvé válását eredményezte. A vádhatóság

---

⁹⁵ Csiha Gábor: Katonai bírák a polgári büntetőbíráskodásban, *Ügyészek Lapja*, 2006., 6. sz., 23. o.

feladatait a katonai tanács mellett, ugyancsak országos hatáskörrel látta el. A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló törvény úgy rendelkezett, hogy a „kettős jogállása szerint a honvédség szervezeti keretébe tartozik a legfőbb ügyész irányítása alatt működő katonai ügyészi szervezet”⁹⁶ Így tehát mind a katonai ügyészek, mind az ügyészségi titkárok, később alügyészek és fogalmazók a Magyar Honvédség tényleges állományába tartozó hivatásos katonák voltak és jelenleg is azok.

A nemzetközi kötelezettségvállalások teljesítésével összefüggő ügyészi feladatok hatékony ellátása érdekében a legfőbb ügyész egy mobil katonai ügyészi egység felállításáról rendelkezett 1/2002. számú utasításában. A három főből álló egység feladata a békefenntartó tevékenységet ellátó csapatoknál helyszíni nyomozási és más ügyészi teendők ellátása volt⁹⁷, tovább színesítve ezzel a szervezetrendszer.

A 2002-es év egy rendkívül örömteli és megtisztelő okból is kiemelkedő jelentőséggel bír a katonai ügyészség életében. Ugyanis a Honvéd Vezérkar főnökének 2002. május 31-én hatályba lépett intézkedése a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXIII. törvénycikk Országos Törvénytárban történő megjelenésének napját, július 8-át, a katonai ügyészek napjává nyilvánította, a Magyar Köztársaság elnöke pedig elismerésként csapatzászlót adományozott a szervezet részére.⁹⁸ Emellett 2006. október 9-e is említésre méltó dátum, hisz először kerülhetett a legfőbb ügyészi posztra katonai ügyész, mégpedig dr. Kovács Tamás altábornagy személyében.

A rendszerváltást követően több ízben felmerültek olyan törvénymódosítási javaslatok, melyek katonai bírók civil büntetőügyekben való eljárását célozták. A Büntetőeljárás kódex módosításával pedig az egyik ilyen javaslat sikert ért el, hisz 2006.

---

⁹⁶ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 73. § (3). bek.

⁹⁷ Kovács Tamás: A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai szervezet megszűnéséig, *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2013/1, 150.o.

⁹⁸ Fejes Erik: *A romlás virágai, Ügyészek Lapja*, 2013, 3-4. szám, 8. o.

július 1-től katonai bíró nem katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó ügyekben is eljárhatott.⁹⁹ Legerősebb érvként az ügyek arányosabb megoszlását, a bírók kiegyensúlyozottabb leterheltségét emelték ki, a módosítás azonban ezt a problémát nem tudta orvosolni.

A katonai ügyészség alaptevékenységét tekintve, a változásokhoz képest igen későn, 2010-ben rendelkezett átfogóan a honvédelmi miniszter és a legfőbb ügyész egy közös határozat keretében. A 2/2010. határozat értelmében feladata volt

- a természetes személyek, jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek jogainak védelméről, valamint az alkotmányos rendet, az ország biztonságát és függetlenségét sértő vagy veszélyeztető cselekmények üldözéséről való gondoskodás,
- a törvényben meghatározott feltételek szerint nyomozás végzése, illetve végeztetése, nyomozó hatóság által végzett önálló nyomozás, vagy egyes nyomozati cselekmények törvényességi felügyelete,
- a nyomozással összefüggésben egyéb, törvényben meghatározott jogok gyakorlása, bírósági eljárásban a vád képviselőjének ellátása, a katonai büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete, valamint,
- a törvények megtartásának biztosításában való közreműködés, törvénysértés esetén pedig fellépés a törvényesség védelmében.¹⁰⁰

Ezzel nyugvópontjára értek a katonai igazságszolgáltatást érintő viták és reformok. Legalábbis sokan ezt gondolták...

---

⁹⁹ Kovács Tamás: A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai szervezet megszűnéséig, *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2013/1, 164. o.

¹⁰⁰ Fejes Erik: A romlás virágai, *Ügyészek Lapja*, 2013, 3-4. szám, 6. o.

6. Nemzetközi kitekintés

A magyar katonai igazságszolgáltatás létét megkérdőjelező időszakban a szakmabelieknek sem volt átfogó képe a nemzetközi gyakorlatot tekintve. Kovács Tamás nyugállományú altábornagy, volt legfőbb ügyész, „A katonai igazságszolgáltatás szervezeti és eljárásjogi megoldásaival kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok”¹⁰¹ című munkájában orvosolta ezt a hiányosságot. Elsősorban azokra a kérdésekre kereste a választ, melyek hazánkban sem kerültek nyugvópontra. Így többek között arra, hogy a törvény és bíróság előtti egyenlőség, mint alapelv, összeférhet-e a katonai igazságszolgáltatás létevel, vagy ezzel nem sérül-e egy másik elv, ami kimondja, hogy mindenkinek joga van saját bírósága előtt felelni tetteiért.

Témánk szempontjából az általános következtetéseknek van relevanciája. Egyértelműen megcáfoltnak tekinthető az a magyarázat, ami a jogfejlődés eredményeként hangsúlyozza a katonai igazságszolgáltatás megszűnését. Ilyen tendencia Kovács Tamás szerint nem mutatható ki, ehelyett az országok közötti eltérések sokkal inkább politikai okokra és történelmi hagyományokra vezethetőek vissza. Azon államokban sem kristálytiszta a helyzet, melyek a katonai bíraskodás megszüntetése mellett döntöttek, ezek is felemás megoldáshoz vezettek, hiszen:

- a háború idejére nem terjed ki a katonai bíróságok megszüntetése egyik országban sem,
- ezzel összefüggésben nem is történt meg a katonai bírósági szervezet teljes felszámolása,
- az úgynevezett rendes bíróságok a katonák büntetőügyeinek elbírálásánál kénytelenek olyan katonai sajátosságokat figyelembe venni, amelyek elkerülhetetlenné teszik szakosodásukat, s így

---

¹⁰¹ Kovács Tamás: A katonai igazságszolgáltatás szervezeti és eljárásjogi megoldásaival kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok, *Ügyészek Lapja*, 1998, 1. sz. 15. o.

szervezetük és eljárásuk bizonyos fokú katonai színezetet kap,

- a katonai bíróságok hiánya felveti annak a veszélyét is, hogy a parancsnoki jogkör oly mértékben kiszélesedik, hogy annak gyakorlása már igazságszolgáltatási tevékenységnek fele meg.¹⁰²

Általánosságban el lehet továbbá mondani, hogy minden katonai igazságszolgáltatással rendelkező országban vita tárgyát képezte annak nagyfokú függetlenedése, hatásköri bővítése vagy szűkítése, illetve maga a létjogosultsága is megkérdőjeleződött. Ezekben az országokban a katonai bíróságok rendes, úgynevezett szakbíróságokként működnek és az átlagosnál gyorsabban járnak el. Ehhez elengedhetetlen a szakszerűség, azon speciális tudás, és katonai fegyelem megléte, mely gyorsíthatja az eljárásokat. A katonai ügyészi szervezetet tekintve a hazai egy szilárd (vagyis annak hitt), szakmailag felkészült, fegyelmezett és hatékonyan működő intézmény volt, melyről nemzetközi szinten is elismerést vívott ki.

7. Majd hirtelen lesújtott a pallos...

A Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság megalakulásának 15. évfordulója alkalmából 2011. szeptember 8-án jubileumi konferenciát szervezett, melyre nemzetközi jellegéből adódóan számos külföldi vendég is hivatalos volt. A legfőbb ügyész ezen konferencián tartott beszédében jelentette be, hogy 2011. december 31-ével megszűnik hazánkban a katonai ügyészi szervezet. A hírt döbbenettel fogadták a konferencia hazai és külföldi résztvevői egyaránt. Ezt a mondatot pedig, a halvány remény ellenére, szó szerint kellett érteni a katonai ügyészi társadalom legnagyobb sajnálatára. 2012. január 1-ével a Katonai Főosztály beolvadt a Kiemelt Ügyek Főosztályába, és immár Kiemelt és Katonai Ügyek

---

¹⁰² Kovács Tamás: A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai szervezet megszűnéséig, *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2013/1, 152. o

Főosztályaként folytatja munkáját. Megszűntek a területi katonai ügyészségek és most már a Központi Nyomozó Főügyészség regionális osztályaként működnek tovább megegyező területi hatáskörrel. A katonai ügyészség eddig is integráns részét képezte az ügyészi szervezetnek, de ezzel azt a viszonylagos önállóságát is megszüntették, mely abban merült ki, hogy a Honvédelmi Minisztérium költségvetési fejezetében önálló címben rendelkeztek a költségvetéséről és legfőbb ügyészi hozzájárulás mellett, de önállóan építhetett nemzetközi kapcsolatokat.

„A katonai ügyészek e jogállásukat megtartva, 2012. január 1-el betagozódtak az ügyészi szervezetbe, s a katonai büntetőeljárásra tartozó ügyek mellett más ügyek felderítésében, nyomozásának felügyeletében, vádképviselésében is részt vesznek.” - fogalmazott a legfőbb ügyész 2011. évi Országgyűlési Beszámolójában.¹⁰³

A változás szükségességének megindokolására minden téren kielégítő válasz azóta sem született. Vitathatatlan, hogy jó ideje érezhető volt a levegőben a változás. A honvédség létszámának drasztikus csökkenése, és ezzel az ügyek számának csökkenése egyre élesebb ellentétben állt a nyomozó ügyészségek leterheltségével. Erre megoldásként szolgálhatott volna az a felvetés, miszerint az új büntetőtörvénykönyv szerint katonának minősített személyek minden bűncselekménye tartozzon a katonai büntetőeljárás hatálya alá. Egészen 2011-ig úgy tűnt, hogy ez is fog megvalósulni, de még sem így történt.

A katonai ügyészi szervezet megszüntetésekor az új büntető kódex tervezete szerint szűkíteni akarták a törvény értelmében meghatározott katona fogalmát, ami akár indokként is szolgálhatott volna a megszüntetésnek. Azonban, amint korábban láttuk, ennek éppen az ellenkezője valósult meg, amihez a büntetőeljárás hatályának bővítése is párosult. Az egymásnak

---

¹⁰³ A legfőbb ügyész Országgyűlési Beszámolója az Ügyészség 2011. évi tevékenységéről 4. o.
http://www.mklu.hu/pdf/ogy_besz/ogy_beszamolo_2011.pdf - letöltés ideje: 2014. 10.09.

ellentmondó lépések pedig csak újabb kérdéseket vetnek föl. A regionális osztályok megalakulásával a katonai ügyészek kiemelkedő feladatává vált a korrupció elleni küzdelem. E nemes feladattal azonban együtt jár, hogy időhiány miatt háttérbe kell szorítani a „kisebb súllyal bíró” katonai ügyeket. A feladatkör bővül, az ügyek száma nő, az elvárások, maradnak, a személyi állomány viszont stagnál.

Vajon képes-e a szervezet ilyen körülmények között megfelelni minden elvárásnak? A válasz egyértelmű, igen, hisz tapasztalt és jól képzett ügyész gárdáról van szó. Ügyészként mindenképpen helyt állnak. Véleményem szerint azonban katonaként már sokkal nehezebb feladat ez. A beléjük nevelt és egyben saját magukkal szemben állított követelménynek, azaz a rend és fegyelem biztosítása érdekében történő gyors és hatékony katonai igazságszolgáltatásnak ebben a rendszerben jóval nehezebb megfelelni. Ami egy ügyésznek „kisebb súllyal bíró” ügy, az egy katonai ügyésznek ugyanolyan veszélyt jelent a fegyelemre, mint egy „súlyos” bűncselekmény. Így meglátásom szerint a legnagyobb kihívás katonának maradni egy olyan rendszerben, ami épp ezt a különleges és tőle idegen szemléletet igyekszik háttérbe szorítani.

Összegzés

A katona fogalmának büntetőjogi értelemben vett vizsgálata több szempontból is kihívást jelent. A jogtudomány bármely területének elemzése elengedhetlenné teszi a jogtörténeti háttérvizsgálatot. Ebben az esetben, pont a terület speciális voltából adódóan, különösen nagy jelentőséggel bír. A katonai büntetőjogra vonatkozó nemzeti hagyományról általánosságban elmondható, hogy végig az elkülönült, önálló szabályozás irányát követte, útját történelmi nehézségek leküzdése hosszabb-rövidebb időre ugyan megakasztotta, de a fő csapásirány nem változott. Ennek alappilléret az 1707-ben elfogadott „*Regulamentum Militare*” és „*Eductum Universale*” adta, és a XX. században az önálló katonai büntetőtörvénykönyvek megszületése teljesítette ki, vagyis az 1930. évi II. törvénycikk majd

az 1948. évi LXII. törvény. A jogfejlődés ezen tendenciáját a szovjetesítés bekövetkezése törte meg, ami az eljárásjogot tekintve az 1951. évi III. törvény, majd anyagi jogi vonatkozásában az 1961. évi büntető kódexszel ment végbe.

A rendszerváltozást követően a jogásztársadalom okkal várta az eredeti törekvéshez való visszatérést, s az integrált jogszabályok újbóli kiemelését, ez azonban azóta sem történt meg. Az ezt sérelmezők legnagyobb többsége a szocialista ideológia részeként tekint az egységesítés eszményére, s várja, hogy egyszer csak lerázva magunkról azt, visszatérünk történelmi gyökereinkhez és csak a katonai büntetőjog történetének egy sötét szakaszaként emlékszünk majd erre az időszakra vissza.

Kétséget kizáróan a legnagyobb esély erre, a jelenleg hatályos büntető törvénykönyv kodifikációja során nyílt. A 2012. évi C. törvény július 1-ei hatálybalépésével azonban úgy tűnik, ez a törekvés utópisztikus marad. Véleményem szerint ezzel pedig megdőlt az az elképzelés is, miszerint az integrált kódexekben történő szabályozás szocialista jellemvonás lenne. Ugyan egyértelműen szovjet hatás törte meg a katonai büntetőjog fejlődésének ívét, de a hatályos büntető törvénykönyv ilyen formában történő megszületésével a jogalkotó magáévá tette a szabályozás ezen irányát, így nem csak egy sötét időszakként tekinthetünk a XX. század második felére és a rendszerváltás óta eltelt időszakra, hanem egy olyan természetszerű folyamatra, melyet az 1950-es évek töréspontja eredményezett. A 2012. évi C. törvénnyel pedig már önként, saját elhatározásából állt ki ezen megoldás mellett a jogalkotó.

A katonai anyagi jogi fogalmát tekintve, mint láthattuk jóval több kérdés merült föl a kodifikáció során, sőt azt követően is. Ez is jól példázza, hogy a határozott jogalkotói megoldással szemben annak tartalma közel sem volt egyértelmű. A kérdés fontossága pedig egyértelmű. Az anyagi jogi fogalom adja az alapját, mint az eljárásjogi, mint a végrehajtás jogi törvények ide vonatkozó részeinek. A viták keresztüztüében leginkább a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjai álltak, de mellettük a polgár

nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjait és érintették a változások. Az utóbbi esetében egyszerűbben zárult le a kérdés, hisz a kihirdetést követő első módosításkor visszakerült a törvényszövegbe a korábbi büntető törvény szövegével egyezően.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal már bonyolultabb volt. A kérdést véleményem szerint két megközelítésből lehet vizsgálni. Az első jogtörténeti alapon, a hagyományt tekintve és azt tisztelve foglal állást. A pénzügyőrök vonatkozásában azonban nehéz lenne hagyományról beszélnünk, hisz elég csak a XX. századra visszatekintenünk. Az 1939. törvénycikk rendelkezik első ízben a pénzügyőri állomány katonai jogállásáról. Eszerint a magyar királyi pénzügyőrség, amely hadi események miatt megszünteti működését, a honvédséghez csatlakozik.¹⁰⁴ Míg 1951. évi 31. törvényerejű rendelet a pénzügyőrök szolgálati viszonyuk tartama alatt elkövetett bűncselekményeit katonai büntető eljárás alá vonta, addig nem sokkal később, 1957-ben a Vám- és Pénzügyőrség hivatásos állománya már nem tartozott a katona fogalma alá. Jogtörténeti szempontból tehát nem dönthető el kétséget kizáróan a kérdés.

A másik megközelítés egy, a katonai fogalma alá tartozó szervezetek mindegyikének esetében felvethető kérdést foglal magában. Nevezetesen azt a máig eldöntetlen kérdést, hogy egy adott szervezet állományának katonakénti megítélését szervezeti hovatartozás vagy szolgálati tevékenység alapján kell-e megítélni. Véleményem szerint egy, a jövőt tekintve koherens és a szakma számára is kielégítő megoldás születhetne ezen kérdés eldöntésével. A különböző szerveket nyilvánvalóan nem lehet megítélni egy kötött mérce alapján. Tevékenységük, feladataik különbözősége, belső rendszerük működése ezt nem teszi lehetővé. De abban az esetben, ha kizárnánk mind a történeti, mint a politikai háttérrel és egy leegyszerűsített szemüvegen keresztül vizsgálnánk a képet, akkor talán hamarabb kialakulhatna egy olyan álláspont mely mindenki számára elfogadható. Úgy gondolom, ez lehet a kulcs a közös cél

---

¹⁰⁴ 1939. évi II. törvénycikk 14. § (5) bek.

eléréséhez, egy egységes, megkülönböztetés nélküli, hosszútávon jogbiztonságot nyújtó rendszer kiépítéséhez.

Ahogy a dolgozat elején is megfogalmazásra került, a katonai büntetőjog a szolgálati rend és fegyelem fenntartása érdekében rendelkezik speciális elemekkel. Természetesen a Magyar Honvédség esetében beszélhetünk legtisztábban a katonai sajátosságok megjelenéséről, mint az alá-fölérendeltségi viszonyok, katonai rendfokozatok, fegyelem, tisztelet, különleges szolgálati feladatok és az ehhez kapcsolódó szolgálai rend. Álláspontom szerint minden olyan szervezetnél, ahol megjelennek ezen speciális tulajdonságok, indokolt lenne a katonai büntetőjog alkalmazása. Ha ilyen speciális jellemzőkkel bír egy szerv, akkor ott a legfontosabb cél a szolgálati rend és fegyelem betartása kell, hogy legyen. Ez pedig csak ilyen speciális, sok esetben rugalmatlan szabályokkal érhető el leghatékonyabban. Ez egy igen szűk és zárt rendszert alkot, így a megítélése sem egyszerű.

Farkas Ádám megfogalmazása szerint nem szabad figyelmen kívül hagyni *„az érintett szervek közös védelmi természetű funkciók eredőjét, amely a katonai büntetőjog által speciális felelősségi rendszert és magasabb szintű jogi garanciákat igényel.”*¹⁰⁵ Amellett, hogy valóban speciális felelősségi rendszert és szigorúbb garanciális szabályozást igénylő területről beszélünk, úgy gondolom, a katona fogalmának meghatározásakor nem azt kell vizsgálnunk, hogy az adott szervezetet milyen funkcióval, milyen célok elérésére hozták létre, hanem annak egészét és különösen a feladatai ellátásának módját, mikéntjét, azok eszközeit és azt, hogy annak teljes körű és hatékony ellátása milyen fokú rendet és fegyelmet követel meg. Ezt a szervezet egészére vetítve kell megállapítani, éppen ezért azon belül nem lehet ilyen irányú különbséget tenni a szolgálati tevékenység alapján. Ez alapján helytelen jogalkotói megoldásnak vélem a 2012. évi C. törvény 127. §-ának kihirdetésekor tartalmát. Ezt felismerve megtörtént annak korrekciója, elismerve annak fontosságát, hogy a

---

¹⁰⁵ Farkas Ádám: Észrevételek és javaslatok az anyagi büntetőcodifikáció katonai vetületeihez, Diskurzus, 2012/1. szám, 36. o.

szervezeten belüli egység csak szervezeti szinten, és nem szolgálati tevékenység alapján történő tipizálással biztosítható a jogalkotó részéről.

Erre tekintettel úgy vélem a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjainak joggal lenne helye a katona büntetőjogi fogalmában. Vonatkozásukban is érvényesülnie kell a rend és fegyelem nagyfokú védelmének, a gyors és hatékony büntetőeljárás szabályoknak. Feladatuk és a szerv karaktere indokolttá tenné ezt, hiszen az állam alkotmányos hatósági eljárásban alkalmazható fegyveres hatalmának integráns része ez az egyenruházott rendészeti szerv. A jelenleg hatályos rendelkezés ilyen irányú bővítésével egy teljes körű és következetes szabályozás valósulhatna meg, különös figyelemmel arra is, hogy 2013-ban a katona büntetőjogi fogalma alá vontak egy másik egyenruházott, vezényleti rendben működő, de nem fegyveres rendvédelmi szerv, a katasztrófavédelem hivatásos állományát.

A katona fogalma meghatározásának alapjául szolgáló elv tisztázása egy világos rendszer kiépítésének lehetőségét jelentené, szilárd alapot adva ezzel a többi katonai büntetőjogi szabálynak. A szakma művelői az anyagi jogi, eljárás jogi, végrehajtás jogi, illetve fegyelmi rendelkezések is külön jogszabályban történő szabályozását sérelmezik leginkább, számukra ideális megoldás lenne ha ezen szabályok egy önálló törvényben ölténének testet. A magam részéről ezt a hazánkban az elmúlt években megfigyelhető folyamatot tekintve utópisztikus elgondolásnak tartom. Úgy vélem, egységes törvénykönyv nélkül is megfelelően lehetne biztosítani a szabályozás állandóságát, a jogbiztonságot és a munka hatékony, szakszerű ellátásának teljesítését. A katonai büntetőjogot szabályozó normák nem alkotnak koherens egészet, de ennek oka nem az önálló törvény hiányában keresendő, hanem azok gyakori, sokszor meggondolatlan módosításában, melyek nem egyszer visszásságot, ellentmondásokat szülnek.

Az alapokhoz való visszatérés, és azok tisztázása, majd az onnan történő építkezés jelentené számomra a cél eléréséhez szükséges lépést. Az ezen a téren megszülető egyetértés, amellet,

hogy nyugvó pontra juttatná a kérdést, feloldhatná az kapcsolódó rendelkezésekben fellelhető anomáliákat. Nem élhetünk a múltban, legalábbis ezen cél elérését tekintve. A történelmi hagyományokkal való érvelés ugyanis sajnos nem bizonyult elegendőnek önálló kódex, vagy a militarizáció tekintetében a büntető törvénykönyv kodifikációja során sem. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a katona jogász társadalom nem ragaszkodhat ahhoz, hogy a jogalkotó más módon biztosítsa a jogszabályok koherenciáját, megteremtve ezzel a magas elvárások kielégítésére is képes, professzionális munkavégzéshez szükséges környezetet. Az új büntető kódex kihirdetését követő visszamódosítása, majd újbóli változtatása pedig nem felelt meg ezeknek a helyénvaló elvárásoknak.

A dolgozatban kitértem a katonai igazságszolgáltatás szervezetét ért változásokra, hangsúlyozva a katonai ügyészségek 2012. január 1-vel történő megszüntetését, illetve azoknak a Központi Nyomozó Főügyészség keretén belül, annak regionális osztályaiként történő továbbélését. Ez a szervezeti változás volt mind közül a legmarkánsabb. Amellett, hogy mind hazai, mind nemzetközi jogászberkekben méltó elismerést vívott ki magának a katonai ügyészség, s a szervezeti egység megbontására sem a megszüntetéskor, sem azóta nem kapott szakmailag kielégítő indoklást, ez a lépés volt talán a legellentmondásosabb is. A megszűnés esetünkben el is fogadható indokául szolgálhatott volna az a tény, hogy olyan mértékben kívánták korlátozni a katona fogalmát s ezzel párhuzamosan a katonai büntetőeljárás hatályát, hogy indokolatlan lett volna a továbbiakban erre egy külön szervezetet fenntartani. Az ilyen irányú döntés megelőzte az új büntető törvénykönyv elfogadását, így a lehetőség adott volt, mégis annak szöges ellentéte jelent meg az elkészült tervezetben. A hatáskör egyértelműen a bővítés irányába mozdult el, és bár a módosítások ezt mérsékeltek, összességében így is érvényesül a bővülő tendencia. Ezt pedig csak tovább erősített a rendőrök szolgálati helyen, vagy azzal összefüggésben elkövetett bűncselekményeinek katonai eljárás alá vonása.

Úgy gondolom a vázolt tények alapján egy laikusban is joggal merül föl a kérdés, hogy miért született mégis egy ilyen döntés, és annak mi volt az igazi célja? Ha még szélesebb hatáskört kapnak az immár regionális osztályok, és elvárásként továbbra is a speciális szakértelmet igénylő gyors és precíz feladatellátást támasztják velük szemben, akkor miként érthet célt a keresztülvitt integráció, a polgári büntetőeljárásba történő bevonásuk?

A katonai büntetőjog szabályozásának minden szegmensét egységesen magában foglaló törvénykönyv megszületése számomra utópikus gondolatnak tűnik, a közeljövőt tekintve különösen. De a szervezetrendszer jelen állásának újragondolását, a katonai ügyészség újbóli felállítását, s munkájának nem csak feladatbővítés által történi újbóli elismerését, és méltó helyre emelését egy reális, a jövőt tekintve megvalósítható, s a szakma képviselői által is üdvözölt elképzelésnek tartom.

